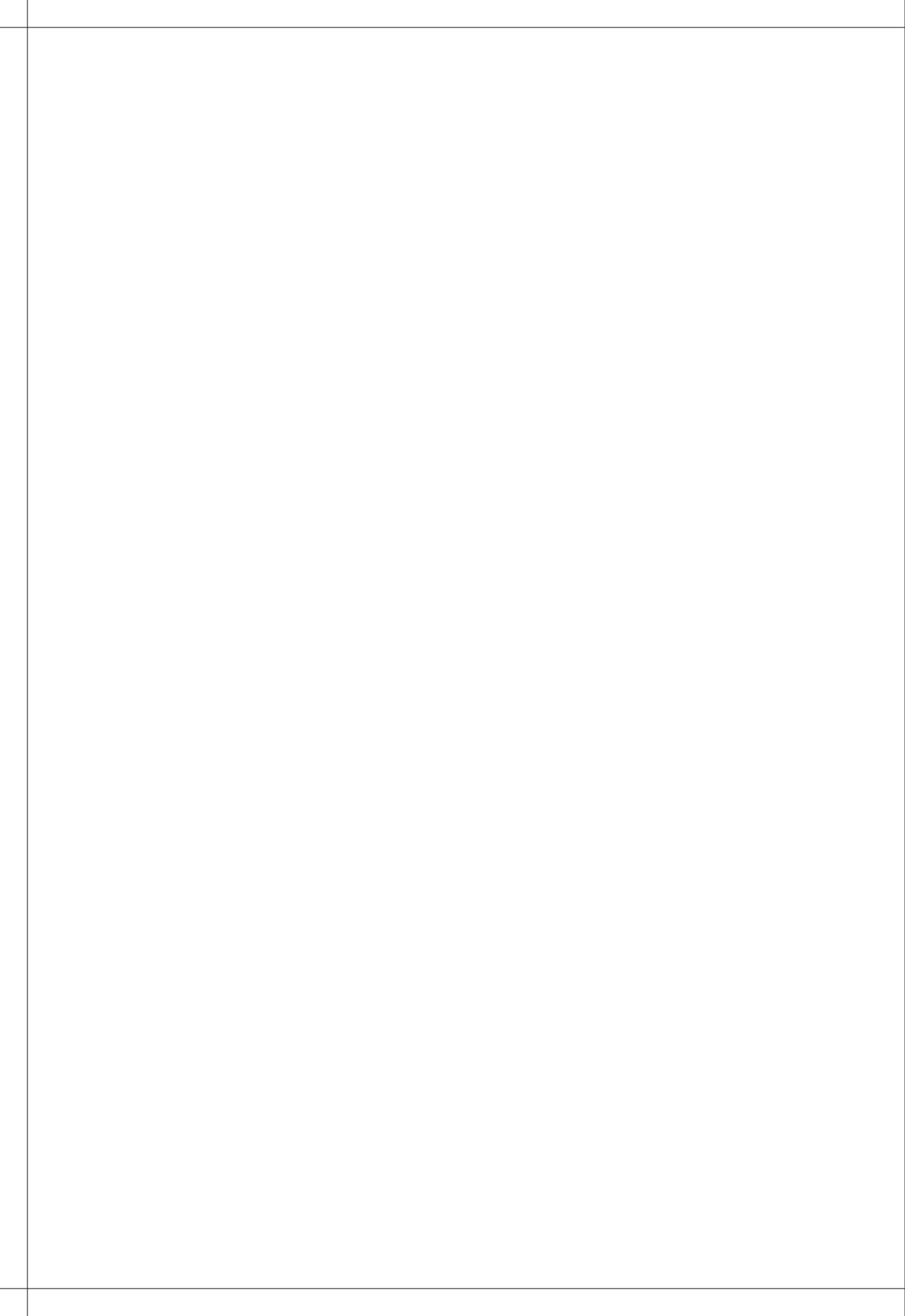

*Пам'яті моєї дружини Олени в знак вдячності
за її любов та всі мужньо витримані терпіння,
котрі їй принесло моє буремне життя*

Ігор Загребельний

МАЙДАН
Хроніки недореволюції

Дніпропетровськ
АРТ-ПРЕС
2014

УДК 323.22(477)«2013/2014»
ББК 66.3(4Укр),133
З-14

Загребельний Ігор

З-14   Майдан. Хроніки недореволюції / Ігор Загребельний. –
Д.: АРТ-ПРЕС, 2014. – 96 с.

ISBN 978-966-348-366-5

Книга являє собою різноаспектне висвітлення питань, пов'язаних із революційними подіями 2013-2014 рр. Автор не обмежується поверхневою політичною аналітикою і розглядає ці проблеми під кутом зору філософії, етнопсихології, історії ідей, геополітики. Аналіз здійснюється з націоналістичних і консервативних (фактично – традиціоналістичних) позицій, альтернативних звичному для України неоколоніальному дискурсу.

Праця розрахована на політологів, філософів, істориків, патріотично налаштованих людей з достатнім рівнем гуманітарних знань.

**УДК 323.22(477)«2013/2014»
ББК 66.3(4Укр),133**

*При оформленні обкладинки використані:
фото Вадима Коршока; картина Антона Скеора*

**Автор висловлює подяку пану Ігорю Навоснку
за сприяння у справі виходу цієї книги у світ.**

ISBN 978-966-348-366-5

© І. Загребельний, 2014
© АРТ-ПРЕС, технічне
оформлення, 2014

ЗМІСТ

Постріл у «зеленку» (замість передмови).....	6
Розділ 1. Між Дияволом і Вельзевулом.....	9
Імперія-симулякр	11
Реванш Карфагену	22
Проституція як засада геополітики.....	45
Юрій Липа vs Дмитро Донцов: перезавантаження геополітичної парадигми	47
Розділ 2. Революція contra «Євромайдан»	55
«Провокатори» і школа політичного бажання.....	57
Парадокс законів 16 січня	63
Протест як подолання відчуженості насильства	65
Документи як докір (революція й ентелехія).....	69
Розділ 3. Уроки ілюзорної перемоги	77
Легітимність, або Як поводитися рабам.....	78
Не повторити помилки Коновальця.....	82
Хорватський урок для українських патріотів	84
Національна революція та ігри в (анти)фашизм	86
Контратака Кількості.....	89
Усунути диктат економіки	91

ПОСТРІЛ У «ЗЕЛЕНКУ» (замість передмови)

У наші дні люди живуть у постійному поспіхові, вони легковажні і поверхневі. Мало хто обтяжується потребою зупинитися і проаналізувати причини подій, які нас дивують, але ми швидко про них забуваємо, неначе з віддаленням подій у часі можуть зникнути вічні проблеми, котрі їх породжують.

Франсіско Франко

Сучасна війна значно відрізняється від війн, які велися до винаходу вогнепальної зброї. Не лише артилерія чи ракетна зброя, але й звичне стрілецьке озброєння дозволяє вбивати ворога, не бачачи його (або ж бути вбитим за аналогічних обставин). Часом кулі летять «звідкись». Відповідно, і стріляти доводиться «кудись». Точніше – «кудись туди», приміром, у «зеленку».

Саме в часову «зеленку» спрямована ця книга. Я писав про це в одній зі статей, але повторюся: час, у який ми живемо, сконденсований, стиснений. Тиск дуже високий; день, тиждень чи місяць можуть містити у собі події, зміст яких, імовірно, буде формувати смисли, розлиті в десятиліттях. Стисненість часу призводить до того, що будь-яка його точка може вибухнути несподіваним для нас вектором. Це породжує невизначеність. Лиш азартність, кмітливість і віра у власні ідеали зможуть допомогти «осідлати» нинішній час, використати вітри Історії, напнувши ними вітрило власної Боротьби. Часова «зеленка» манить нас невідомістю та перспективами, але обстрілює небезпеками. Потрібно стріляти у відповідь, хоч гарантій того, що куля влучить у ціль, немає.

Доволі довго я не міг взятися за цю книгу, тому що мене зупиняла невідомість завтрашнього дня: чи буде вона актуальною? чи можна буде її видати взагалі?.. Можливо, уже завтра відбудеться організований націоналістами військовий переворот. А можливо, завтра доведеться партизанити проти московських «миротворців» десь поблизу Києва...

Та все ж я взявся за написання книги. Первісна задумана мною назва формулювалася дещо інакше – «Українська революція: хроніки і перспективи». Зрозуміло, що Майдан 2013-2014 рр. сам по собі аж ніяк не був революцією. Тому, бажаючи писати про «українську революцію», я був зобов'язаний писати не лише про її спроби та репетиції (власне,

те, чим був Майдан), але й, передусім, про її перспективи. Вищезгадана стисненість часу не дозволяє впевнено писати про перспективи націоналістичної революції. Тому я вирішив узятися за книгу, дещо полегшивши собі завдання, максимально обмежившись темою Майдану, тобто – «недореволюції».

Частина цієї книги написана на основі раніше опублікованих статей. Переді мною стояла певна спокуса видати не монографію, а збірник статей та нарисів. Попри власну нелюбов до самоплагіату, я все ж подолав цю спокусу і дозволив собі не видавати збірник або ж, навпаки, писати книгу «з нуля», а скористатися тим, що було напрацьовано мною раніше, часом – у самий розпал подій на Майдані. Частково я знайшов собі виправдання у тому, що це доволі поширений спосіб написання книг (у першу чергу мені чомусь спала на думку робота Анрі де Любака «Драма атеїстичного гуманізму»).

Головною причиною, котра спонукала мене опублікувати свої спостереження та роздуми, було те, що націоналісти значною мірою програли Майдан. Зумівши спрямувати акції протесту у революційному напрямку (наслідком чого стало усунення від влади Януковича), націоналісти припинили революційну боротьбу через небезпеки, котрі несло московське вторгнення. Однак це була не єдина поразка націоналістів.

Суспільство привчилося до націоналістичного вітання «Слава Україні – Героям слава!», поширення націоналістичної символіки часом межує з профанацією (а часом, щоправда, і переступає цю межу), вдалося подолати деякі стереотипи, котрі маргіналізували націоналістичний рух, на виборах за Яроша або партію «Правий сектор» серед усіх інших віддавали свої голоси ті, які ще рік тому сахалися націоналізму. Не можна не побачити позитиву у зростанні антимосковських настроїв, власне – у консолідації суспільства перед лицем московської загрози. Війна посприяла культивуванню серед нашого суспільства рис, що несуть на собі хоч якийсь відбиток мілітарних чеснот. Та все ж, попри всі ці часткові позитиви, не можна закривати очі на поразки націоналістичної ідеології.

Інформаційний простір України контролюється ліберальними олігархічними ЗМІ. Понад двадцять років «гуманітарна аура нації» (Ліна Костенко) формувалася на маргінесі постколоніальності й епігонства відносно ліберального Заходу. За таких умов Майдан був наділений низкою лібералістичних смислів. Сьогодні ми можемо спостерігати,

як деякі прихильники радикального лібералізму намагаються подати під аморфним поняттям «цінності Майдану» відверто дегенеративні ідеї (наприклад, під соусом концепту індивідуалістичної свободи та плюралізму думок пропагуються ідеї емансипації сексуальних збоченців). Так само не можна радіти народженому з цілком справедливої відрази до режиму Януковича бажанню бачити владу виключно як «менеджерів», «найманих працівників», котрі мають виконувати «волю народу» (одна справа – делегітимація режиму внутрішньої окупації, зневіра у ліберальному політикумі, інша – радикальний утопічний демократизм). Перелік подібних речей можна продовжувати.

Майдан – це текст. На жаль, націоналістичного прочитання цього тексту майже не чути. В інтерпретації патентованих ліберальних герменевтів «цінності Майдану» мають небагато спільного з націоналістичними цінностями. Отож, існує насущна потреба в націоналістичній герменевтиці Майдану.

Пишучи цю книгу, я хотів хоч якось заповнити відносний вакуум націоналістичного розуміння подій 2013-2014 рр. Зрозуміло, що, ставлячи перед собою таке завдання, я опиняюся перед Голіафом, будучи далеко не Давидом. Та все ж, перебуваючи у різних вагових категоріях з огляду навіть на суто технічні обставини, націоналісти повинні протистояти нинішній лібералістичній системі. Лише тоді, коли ми не відступатимемо від власної принциповості і помножимо її на належні зусилля, існуватимуть підстави вести мову про перспективи української революції.

Розділ 1

МІЖ ДИЯВОЛОМ І ВЕЛЬЗЕВУЛОМ

В одному з чисел «Вісника ООЧСУ» за 1951 рік з'явилася стаття під заголовком «Між Дияволом і Вельзевулом». Стаття була підписана криптонімом «О.В.», та за цим криптонімом важко не впізнати перо провідного ідеолога українського націоналізму Дмитра Донцова – духовного батька тих, хто не зрадив Богові і Батьківщині, не пішов за «сучасними вогнями». У тій статті, як і в багатьох інших роботах доктора Донцова, раціональний аналіз поєднувався ледве не з містичним прозрінням, тверезий розум – із запальною вірою. Можна сказати, що стаття «Між Дияволом і Вельзевулом» присвячувалася тогочасному геополітичному становищу української нації. Проте її зміст був безперечно глибшим, адже Автор мислив не так категоріями геополітичних блоків, як категоріями духовної боротьби.

«Метафорами» Диявола і Вельзевула Донцов позначив дві ворожі Україні потуги – більшовицьку Москву та антихристиянські сили Заходу. Пишу «метафорами» в лапках, бо занадто помітними на той час були бісівські ознаки і східних безбожників-комуністів, і західних «друзів демократії». Не дивно, що «холодну війну» між СРСР та Заходом Донцов називає «смішною», адже насправді у ній брали участь духовно споріднені сили, слухняні маріонетки одного диригента. «Наша доба, – говорить з цього приводу мислитель, – буде записана в історії як доба ривалізації двох сил, з яких кожна – своїм способом – завзялася знищити свobodну людину, створену “по образу і подобию” Творця – і свobodні, незалежні нації з їх старими, опертими на релігії і традиціях, культурами.

Хто цього не бачить, той нічого не розуміє в біжучих подіях. На жаль, світ наповнений мільйонами сліпців, які мають очі – і не бачать. Не розуміють ні того, що робиться на Сході, ні того, що робиться на Заході».

Не будучи сліпцем, Донцов чудово бачив, що Захід ворожий релігії і націоналізму так само, як і Москва. Бачив це на прикладі християнської, франкістської Іспанії, котра продовжувала перебувати в міжнародній ізоляції, бачив це на прикладі Центрально-Східної Європи, котру «демократи» подарували більшовикам, бачив це на прикладі мусульманського світу, котрий залишався об'єктом західного імперіалізму, оскільки «цей світ», на думку Донцова, «є світ націоналізму, світ традиційної, своєї культури і пошани до релігії; де ще високо стоїть поняття чести, совісти, де нема приступу розкладовим матеріалістичним ідеям тої чи іншої міжнародної мафії – східної чи західної».

Ті сили, котрі насправді керують Заходом, Донцов без зайвої політкоректності називає саме «мафією». Мета цієї «мафії», говорить Донцов, «та сама, що мета Советів. А саме: через тоталітарний соціалізм знищити свободу людини, обернути її, відірвавши від Бога, в худобину, в звірів і скотів. А крім того знищити суверенні держави, здеморалізувати й захитати їх, – щоб зробити з них провінції світової імперії (мафії), під своїм деспотичним урядом».

Донцов дивився у суть речей і тому, порівнюючи Захід і СРСР, не помилявся. Навіть якби між комуністичним та ліберально-капіталістичним блоками спалахнула війна, він мав би рацію, позаяк та війна (очевидно, ядерна) була б звичайною грою двох сатанинських сил, була б жахливою виставою, ціна якої – сотні мільйонів людських життів. І комунізм, і ліберальна демократія є різновидами ворожих християнству доктрин – гуманізму, раціоналізму, матеріалізму. І комунізм, і лібералізм є плодами віровідступництва. Війна між ними у повному, священному сенсі цього слова була неможливою – між ними була можливою лише конкуренція.

Сьогодні відсутня навіть така позірنا альтернатива (лібералістичний капіталізм vs комунізм) – світ остаточно опановується тоталітарним лібералізмом. Росія в ідейній площині нічим сутнісно не відрізняється від Заходу. «Русский мир» – звичайнісінька пародія на християнський консерватизм, така ж огидна, як і західне «прогресивне християнство» з його «священством» жінок, «ЛГБТ-Біблією», «вінчаннями» содомітів, «толерантністю» замість істини тощо.

Завдання нації, що намагається жити правдою, – самовдосконалюючись, виконуючи власну місію, йти до Господа, служити Творцеві,

йти до Небесного Царства. Натомість, як переконує нас пророк Ісаїя, «народ і царство, що не захоче Тобі служити, загине; ті народи будуть знищені дощенту» (І с. 60, 12). Захід уже досить давно рухається не до Небесного Царства, не до Нового Єрусалиму, а до царства Антихриста. Тому перед Україною стоїть вибір: або, незважаючи ні на що, піти своєю дорогою – дорогою християнства і націоналізму, або бути об'єктом сатанинської політики Москви та Заходу. Другий шлях – це шлях народу, котрий «буде знищений дощенту». Ті ж, хто оберуть перший шлях, не програють за жодних умов. «Блажен муж, що за порадою безбожників не ходить»...

І революційне піднесення українського народу на межі 2013 та 2014 років, і подальше українсько-московське протистояння відбувалося за умов перебування України «між Дияволом і Вельзевулом» – між Москвою та Заходом. Про це потрібно пам'ятати кожному, хто прагне краще зрозуміти феномен т. зв. «Євромайдану», хто намагається збагнути суть його помилок, хто хоче, аби наступна хвиля революційної боротьби не виявилася марною. Саме тому, перш ніж ми безпосередньо перейдемо до теми «Євромайдану» та його наслідків, ми повинні поглянути на Україну в контексті її геополітичного становища і в контексті духовної ситуації, котра існує в сьогоденному світі.

ІМПЕРІЯ-СИМУЛЯКР

Близько сімдесяти років протистояння з Москвою для українців означало протистояння з більшовизмом. Сьогодні, незважаючи на падіння більшовицької системи, імперська Москва продовжує залишатися головним геополітичним противником України. Однак що саме криється за нинішнім московським імперіалізмом? Чим є сьогоденна Росія? Чим є і чим повинно бути наше протистояння з Московією у духовному вимірі?

У своїй праці «Дух Росії», а також деяких інших роботах повоєнного часу Дмитро Донцов застерігав, що після падіння комуністичного режиму Московія може проголосити себе захисницею християнських, консервативних цінностей. Динаміка московського імперіалізму завжди спиралася на якусь ідею або комплекс ідей, метою яких було легітимізувати імперські прагнення, а самій московській нації надати статус творця вселенської історії. Так, «собрание русских земель» супроводжувалося ідеологією Москви як «Третього Риму», центру і твердині «православної» ойкумени. Чималу роль в історії імперських прагнень Москви та Петербурга відіграли запозичені у чехів ідеї панславізму. Потім Московія стала першою комуністичною державою, а відтак і центром світового комунізму. Нині, після падіння більшовизму і демократичних експериментів позаминулого десятиліття, політична еліта РФ починає все активніше експлуатувати консервативну риторику, творити імідж Росії як відмінної від демоліберального Заходу геополітичної й геокультурної потуги, котра намагається у нинішньому глобалізованому світі зберегти власну «самобутність» і власні «духовні цінності». Мова йде про ідеологічну продукцію, пов'язану з концепцією «Русского мира».

Однаке ширма концепції «Русского мира» і те, що за нею криється, – це дві різні речі. Нинішня Московія як консервативний геополітичний полюс – це, значною мірою, медійний проект, симулякр, тобто знак, котрий позначає те, чого насправді не існує. При цьому «консервативна» Москва займається виготовленням двох типів ідеологічного продукту. Перший тип – це продукція для внутрішнього вжитку, для ідейної консолідації власного суспільства. Другий тип – продукція для експорту.

За аналогією з поняттям культурного марксизму (інколи вживають поняття «культурний троцькізм») можна говорити, що панівною ідеологією путінської Росії є культурний сталінізм (термін, запропонований київським філософом Олександром Маслаком). Явище культурного марксизму полягає у тому, що під брендом ідеологічної лівизни вже не існує жодних реальних планів подолання капіталістичної системи, здійснення соціальної революції, побудови комуністичного суспільства тощо. Навпаки, сам культурний марксизм цілком інтегрований у капіталістичну систему і є чинником її успішного функціонування та

логічної, телеологічної трансформації. Емансипаторство культурного марксизму стосується не пролетаріату (котрий у більшості країн зник як явище понад півстоліття тому), а міноріті-груп (меншин), розширення «прав» яких рівнозначне зі ще більшим занепадом Заходу. Йдеться про захист «прав» сексуальних збоченців, кольорових мігрантів і т. д., а також про боротьбу з будь-якими залишками духовного, культурного і політичного здоров'я західних суспільств (всі ці «реакційні» речі оголошуються «фашизмом»). Інакшими словами, культурний марксизм – це передовий загін сил виродження, локомотив лібералізму, льодохід, котрий веде людство за ті горизонти деградації, котрі ще вчора здавалися неприпустимими з точки зору більш поміркованої, консервативної версії лібералізму. Подібною є ситуація з московським культурним сталінізмом.

Як і культурний марксизм, культурний сталінізм цілком інтегрований у капіталістичну систему, поставлений їй на службу. Культурному сталінізму не йдеться про побудову комунізму так само, як і західним інтелектуалам-лівакам, що проводять свої «дослідження» за кошти великого капіталу. Ідеологія культурного сталінізму, обслуговуючи імперські інтереси Кремля, також обслуговує московську олігархію, забезпечує стан значного соціально-економічного розшарування населення РФ, нерівномірність розвитку регіонів.

Проте між культурним сталінізмом та культурним марксизмом (троцькізмом) існує ряд відмінностей, котрі символічно можна звести до архетипу протистояння Сталіна і Троцького. Влаштована більшовиками революція розпочала короткотривалий період духовного експерименту, що характеризувався сексуальною революцією та тим, що вслід за Ярославом Дашкевичем можна назвати «Постмодернізмом-1». Тобто на теренах більшовицької Росії поч. 20-х років минулого століття відбувалися процеси, які на Заході мали місце аж у 60–70-х роках. На заваді крайньому моральному розкладу став прихід до влади Й. Сталіна. Фактично, більшовик Сталін на тлі перших років радянської влади постав як консерватор. Пізніші західні ліваки (зокрема представники покоління бунтарів 1968 року) критикували режим Сталіна як режим тоталітарний і «реакційний», бачачи йому альтернативу у постатях Троцького або Мао (хоч загальним соусом для їхньої ідеологічної мішанини був фрейдомарксизм зі своїм гаслом десублімації).

На відміну від культурного марксизму, нинішній культурний сталінізм апелює не до емансипаторства, а до імперського патріотизму, квазіконсервативних (зокрема релігійних) тем та радянської міфології. В результаті виходить еклектичний ідеологічний букет, котрий, що-правда, не був би чужим і для попередніх етапів московської історії (згадаймо влучну критику цього еклектизму в «Посланії» Є. Маланюка: «Злучили Маркса з Соловйовим, / Леонтьєвим переплели»). У цьому букеті дуже легко поєднується «православ'є» і більшовизм, ікони Миколи II і портрети Леніна та Сталіна, розмови про високу духовність і паралельна вестернізація населення.

Культурний сталінізм – це шлях до консолідації московського суспільства найлегшим шляхом. У цьому полягає його сила і слабкість. З одного боку, він прагматично виправданий. Московське суспільство продовжує бути носієм радянської міфології. Відтак – щоб сконсолідувати його і отримати його підтримку, путінській еліті достатньо апелювати до того, що є для цього суспільства «рідним». Крім того, радянська міфологія є чудовою матрицею для моделювання образу ворога – цього необхідного елемента будь-якої політики. З іншого боку, плекання радянської міфології, попри вкраплення у неї трансформованих наративів дореволюційної Росії, означає втечу московитів від рятівного каяття і самоочищення. Московський народ іде шляхом реалізації найгірших потенцій, котрі в нього закладені. Історична інерція створює ілюзію того, що такий шлях існування правильний. Та насправді це шлях самозаперечення і самознищення, шлях утечі від того найкращого, що заклав Господь у єство московського народу, шлях в остаточне Ніщо.

Що стосується ідеологічної продукції на експорт, то вона розрахована в першу чергу на представників правого руху в Європі. У тому, що чимало європейських правих створили для себе привабливий образ Росії й безпосередньо В. Путіна, немає нічого дивного. В умовах тоталітарної задухи, котра панує на Заході, праві дисиденти шукають якоїсь альтернативи і знаходять цю альтернативу як у справді консервативних і антиглобалістських державах (проіранські симпатії європейських націоналістів), так і в Росії – цьому симулякрі консерватизму.

Величезна заслуга у тому, що багато європейських правих має промосковські симпатії, належить відомому філософу й соціологу Олександр Дугіну. Його, за великим рахунком, популярність традиціона-

лізм і критика Заходу, будучи помноженими на налагоджену систему пропаганди власних ідей, полонять серця багатьох європейських нонконформістів національно-революційного спрямування.

Для багатьох європейських правих нинішня Росія – це Царство пресвітера Івана, міф, що містить у собі головні чесноти, котрих так прагне серце борців із тоталітарним лібералізмом. Перелічимо основні грані цього міфу:

1) Росія – це бастион білої раси (на тлі західного мультикультуралізму);

2) Росія – це консервативна християнська країна (на тлі західного секуляризму, етичного релятивізму й, особливо, гомодиктатури);

3) Росія – це потужний противник США та мондіалістських структур;

4) Росія демонструє вдалий приклад взаємоіснування християн та мусульман (це особливо цінно для традиціоналістів генонівського напрямку).

Спробуємо співставити ці мрії-фантоми з тим, чим насправді є сучасна московська дійсність.

Ті європейські праві, котрі бачать у Росії рятівника білої раси, мали б поцікавитися актуальною етнодемографічною ситуацією та динамікою в цій країні. Загалом для європейського населення Росії характерні ті ж самі демографічні процеси та явища, котрі ми можемо спостерігати у Західній Європі. Достатньо поглянути на святкування у Москві (котру вже слушно називають «Москвабадом») свята Курбан-Байрам, щоб зрозуміти, що ситуація у Росії не дуже відрізняється від ситуації в «Об'єднаних європейських еміратах».

Показники природного приросту населення об'єктивно свідчать не на користь «слов'янського» населення Росії. Так само не на користь «росіян» свідчить порівняння їхньої здатності зберігати провідне становище в поліетнічному суспільстві зі здатністю неросійських народів постійно зміцнювати власне становище. Передусім, у загальноімперському масштабі зміцнює власні позиції Кавказ. Йдеться як про «коренізацію» Північнокавказького федерального округу (рос. – СКФО), так і про тенденції посилення ваги кавказьких народів на етнічно російських та інших некавказьких теренах.

Етнічну ситуацію на Кавказі чудово змалювали учасники дугінського семінару «Третя кавказька війна», що проходив на базі

Соціологічного факультету МДУ 9 листопада 2010 року (Див.: Левиафан. Матеріали семінара геополітика/геостратегія Центра Консервативных Исследований МГУ им. М. В. Ломоносова / Ред. А. Г. Дугин. – М., 2011. – С. 102–168). У доповіді «Ситуация с русским населением в Осетии...» учасник семінару В. Писаренко був змушений констатувати недієвість спроб федеральної влади зупинити відтік російського населення з теренів СКФО. Демографічний відтік поєднується з витісненням некавказців із органів влади. «Витіснення – це та сама “тиха війна”... котру ми програємо, – заявив доповідач. – А витісняють різними способами: фізичним, юридичним (заводять кримінальні справи). На сьогоднішній день в органах влади людей російської національності майже не залишилося, в тому числі в республіканських органах влади, міських, районних і сільських радах. (...) З моменту створення СКФО ніхто жодного разу не зв'язувався з керівниками російських або слов'янських громадських організацій з пропозиціями про співпрацю. Це серйозний показник, котрий яскраво демонструє небажання влади зачіпати реальні проблеми російського населення СКФО».

Причину етнічної поразки росіян на Північному Кавказі Писаренко пов'язує не лише з браком політичної волі, але й з тим, що росіяни атомізовані, не згуртовані, не мають тих етносоціальних інститутів, котрі допомагають кавказцям завойовувати все нові й нові позиції. «Рівень його консолідації об'єктивно слабкий, – говорить про російське населення Писаренко, – оскільки воно не об'єднане за тейповими, клановими ознаками, немає консолідації навіть на родинному рівні. Саме тому росіяни програють у “Третій кавказькій війні”. А війна дуже жорстока: активне витіснення росіян, “відстріли”, вбивства».

Подібну ситуацію змалювала і Ніна Коновалова – голова Союзу слов'ян Адигеї, депутат Державної думи Республіки Адигея (доповідь «Ситуация с русским населением в Адыгее и картина межэтнических столкновений»). Коновалова зображає етнополітичну ситуацію в Адигеї наступним чином: «... адигейці складають 24 % від загальної кількості населення республіки, росіяни – 64 %, 12 % – представники інших етносів. При цьому серйозна чисельність вірменської діаспори. Виникають чисельні проблеми з курдським населенням, котре хлинуло в республіку після розвалу СРСР. Саме курди є тригером наркотизації

Адигеї. Тепер... звернемо увагу на органи влади. Кабінет міністрів: 4 росіянина і 5 адигів. Очільники комітетів: 3 росіянина і 4 адига. Керівники управлінь: 4 росіянина і 7 адигів. Статистика показує, що відбувається етнізація керівництва Республіки Адигея і в інших адміністративних структурах: Верховний суд, Арбітражний суд, контрольно-рахункова палата, судовий департамент та інші».

Коновалова також констатує відтік російського населення з Адигеї, однак при цьому зауважує наступний факт: «...в інших регіонах Росії це населення залишається непотрібним, його сприймають агресивно».

На відміну від переселенців-росіян, колоністи-кавказці відчують себе в інших регіонах Росії більш комфортно. Активно відбувається заселення кавказцями територій на північ від Кавказу (етнічно українські, але русифіковані терени басейну р. Кубань), а також етнічно московських територій. Клановість допомагає вихідцям з Кавказу опанувати бізнес, силові органи та кримінал.

Імперська дійсність Росії така, що, зберігши імперію, Москва фактично нищить народ, котрий мав би бути титульним. РФ залила Чечню кров'ю, не давши їй вийти зі свого складу. Натомість чеченці та інші вихідці з Кавказу сьогодні творять у Росії власну еліту, котра є ворожою корінному московському народу.

Ніякої міжконфесійної синергії в Росії не існує. Імперська дійсність Росії характеризується, з одного боку, ісламізацією (в т. ч. поширенням ісламського фундаменталізму), а з іншого боку – духовною деградацією самого мусульманського населення.

Чинником ісламізації тих теренів Росії, котрі вважаються християнськими, у першу чергу є міграція ісламського населення, хоч, що правда, не варто відкидати і чинник прозелітизму. Водночас ми повинні констатувати той факт, що саме колоніальна політика Москви на Кавказі посприяла неймовірному зростанню у цьому регіоні вагі вахабізму. Поразка першої визвольної війни чеченського народу, що мала дійсно національно-визвольний, а не фундаменталістський характер, конформізм частини традиційного сунітського духовенства, можливість нищити під прикриттям війни своїх релігійних конкурентів, потреба у харизматичній ідеології антиколоніального спротиву – усе це посприяло зміцненню позицій вахабізму у кавказькому регіоні та Росії загалом.

Однак ісламізація, а точніше – міграційно-демографічна ісламізація, несе виклики не лише немусульманському (у більшості випадків – постхристиянському або формально християнському) населенню, але й самим мусульманським народам. Якщо в умовах власних ареалів розселення мусульмани хоч якось можуть берегти і відроджувати свою релігійність та звичаєвість, то, потрапляючи в умови російського секуляризму, багато з них стає носієм номінального ісламу. Ставлячись зверхньо до місцевого населення, котре характеризується низьким рівнем статевої моралі, алкоголізмом, розкладом інституту родини та іншими подібними негараздами, мусульмани й самі досить часто абсорбують у себе навколишнє зло. Таким чином витворюється тип етнорелігійного маргінала, котрий, зберігаючи власну етнічну ідентичність, втрачає повноту національної культури і забуває про принципи власної релігії.

Говорячи про депопуляцію європейського населення Росії, варто також згадати і про міграцію на терени Росії кольорового населення з інших країн. Перш за все, надзвичайно відчутним є явище трудової міграції з Середньої Азії. Схід РФ компактно заселяється китайцями. Як і в Європі (включно, на жаль, з Україною), в Росії існують арабський, а також чорний, африканський фактори. Не кожен арабський або африканський студент після закінчення навчання залишає Росію. Більшість тих, що все ж повертаються на батьківщину, під час навчання користуються низьким рівнем моралі російських жінок і залишають у Росії свої генетичні сліди.

Подібно до Заходу, Росія характеризується суворим антидискримінаційним законодавством, котре перетворює автохтонів на безборонних жертв кольорової міграції. За звинуваченнями у «расових злочинах» у Росії за ґратами знаходиться чимало російських патріотів. Ось такими є реалії «білої» путінської Росії, котрою захоплюються деякі західні націоналісти.

Якщо говорити про релігійність росіян, то ситуація досить непростя. Помиляється той, хто бачить у Московії виключно псевдохристиянську країну. Московське християнство існує. Воно оригінальне і має свою красу. Воно породило окремі постаті великих подвижників, дало світові своїх філософів та богословів. Та водночас це християнство, котре не змогло пропалити своїм жаром увесь народ, християнство, що майже не вийшло за келії схимників.

Московське християнство виразно інтровертне. Сучасний український богослов о. Іван Гаваньо говорить про нього як про таке, що характеризується «духовно-аскетичним суспільним ісихазмом», нездатністю дієво опанувати суспільство, переобразити його у світлі Євангелія. Ця порожнеча, брак євангелізації породили формальність релігійної культури московського народу.

Про нинішній стан релігійності росіян говорить той факт, що близько половини парафій Московського патріархату знаходиться в Україні. При цьому в самій Україні найвищий рівень релігійності спостерігається у тих регіонах, які пробули під московською окупацією найменший проміжок часу і в духовному житті яких велику роль відіграв католицизм, а саме на теренах Галичини та Закарпаття.

Однією з найбільших історичних хвороб московського християнства є цезаропапізм. Він, маючи ще візантійське коріння, прослідковується з самих початків московської державності. Зорієнтований на протестантські шаблони Пьотр I лиш посилив цезаропапістський характер московської Церкви і зробив її ще більш секулярною. Встановлення більшовицького режиму подарувало московському народу шанс очиститися від цезаропапізму. І справді, криваві жнива Октябрської революції посприяли відділенню пшениці від куколю. Одначе мейнстрім московської Церкви лише посилив власну цезаропапістську сутність.

Сьогодні ситуація не змінилася. Нинішня Росія демонструє аж ніяк не здоровий приклад взаємовідносин Церкви та держави. Вона показує нам, наскільки огидною є Церква, котра перетворилася на департамент секулярної (але при цьому пародійно консервативної) держави, стала елементом бюрократичного механізму.

Користуючись особливими привілеями, московська Церква так і не навчилася опанувати суспільство світлом Христової науки. Простір, котрий відкрився для її місіонерської діяльності після падіння комуністичної системи, був заповнений не так харизматичною релігійністю чи, принаймні, моральною проповіддю, як формальною обрядовістю – т. зв. «обрядослав'єм».

Цезаропапізм Москви значною мірою зближує її з Заходом, зокрема зі США. Одним із етапів боговідступництва Заходу був протестантизм. У теоретичній площині Реформація являла собою плід зараження

християнства прогресистськими світоглядними установками, зокрема раціоналізмом та гуманізмом. У практичній же площині її змістом була специфічна форма цезаропапізму, намагання поставити політику понад релігію, владу земних правителів – понад владу Христового Намісника. Так було під час Реформації у Німеччині (бажання місцевих феодалів отримати більшу політичну владу) і так було в Англії (бунт короля спочатку проти норм християнської моралі, а потім і проти Папи, що не піддався його забаганкам). І Москва, і нинішній Захід виростили з цезаропапізму, з підпорядкування Божого кесаревому, з бунту проти Бога. Тому не дивно, що, маючи такий метафізичний зв'язок, Москва та Захід сьогодні є не ворогами, а всього лиш конкурентами, котрі нерідко працюють на одну й ту ж саму справу.

Свого часу Вашингтону вдалося стати лідером «вільного» (а насправді – надзвичайно поневоленого) світу, піднявши прапор боротьби з комунізмом. Антикомунізм США був нещирим, бо, якби на чолі США дійсно стояли фанатичні християни, вони не потерпіли б існування антихристиянської комуністичної імперії, і Третя світова війна розпочалася б невдовзі після Другої. Та, незважаючи на це, використовуючи страх перед загрозою комунізму, США зміцнили власні позиції у глобальному масштабі. Подібно, але в локальнішому масштабі, відбувається й зараз. Московський реваншизм штовхає чимало пострадянських країн та країн колишнього соцтабору в «обійми» США.

У площині практичної геополітики Москва назагал приймає ту ситуацію, коли класична геополітика поступається місцем геоекономіці. Лише тяглість імперської традиції змушує її хоч якось опиратися такому стану речей.

Що стосується протистояння Москви та США в ідейній площині, то воно є набагато ілюзорнішим за протистояння в період «холодної війни». Протистояння ліберально-капіталістичного та комуністичного блоків було протистоянням двох систем, що мали споріднену філософію. Зараз же відмінності між США та Росією ще менші. Обидві держави спираються на ліберально-капіталістичну парадигму політичного життя. Квазіконсервативні, культурно-сталіністські риси ідейної дійсності Росії аж ніяк не перекреслюють її демоліберального характеру (до слова, специфічні форми консерватизму включно з протестантським фундаменталізмом характерні і для США, проте сумарно вони не змінюють

природи цієї держави, а часом і ллють воду на млин американського імперіалізму, практичним результатом якого є утвердження глобальної лібералістичної системи).

Сьогоднішня Росія є заслабкою, щоб стати на шлях радикального реваншу і відродити біполярний світ. Проте, конкуруючи зі США та іншими геополітичними гравцями, вона все ж рухається шляхом реваншизму. Не можна сказати, що такий стан речей цілком задовольняє Вашингтон. Нерідко реваншизм Росії викликає стан напруженої конкуренції між нею та США. Але такий стан – стан напруженої конкуренції – не переростає в стан протистояння двох ворогів. Америка не навчилася мислити категорією «розподілу Росії» (Ю. Липа). Напевно, сама ідея знищення Росії як імперії перебуває поза горизонтами геополітичного мислення США. В усякому разі, США не готові «переварити», взяти під свій контроль держави, котрі виникнуть на руїнах московської імперії, не спроможні опанувати ту колосальну енергію величезних євразійських просторів, котра вивільниться після знищення Росії. Тому США готові з більшою чи меншою інтенсивністю, з більшим чи меншим успіхом конкурувати за периферійні країни – Грузію, Україну, країни Середньої Азії, але не готові розглядати Росію як ворога, котрий мусить бути знищений. Тут пригадуються слова сучасного націоналістичного аналітика Василя Іванишина (1944–2007 рр.): «Для Заходу аксіомою є те, що Росія мусить бути – як імперія, тоді як Україна може бути – але лише як державоподібна неоколонія, а не як повноцінна національна держава».

Конкуренція між Росією та США відбувається з перемінним успіхом. Так, Росія майже повністю здала Сирію на поталу Заходу та саудитам. Так само нею не були втримані позиції у колишніх радянських республіках Середньої Азії. Натомість існують підстави вважати, що Москва не відмовиться від власних претензій на Україну. Московія, формуючись на периферії і на уламках середньовічної української імперії, розвивалася як держава-крадій, котра вкрала у нас нашу історію, самоназву, геополітичне лідерство. Відтак її імперська рація влаштована таким чином, що вона (Москва) відчуває на собі потребу контролювати «місце злочину», утримувати справжню Русь у в'язниці, аби нічого не заважало самозванцю царювати на величезних просторах північної Євразії.

РЕВАНШ КАРФАГЕНУ

Так звана євроінтеграція (або ж, ширше, євроатлантична інтеграція) є одним із головних фетишів у структурі політичного мислення сучасного українства. Поступово утверджуючись у межах суспільно-політичного дискурсу, гасло євроінтеграції з часом перетворилося не просто на аксіому, але й на інструмент легітимізації тієї чи іншої політичної сили незалежно від її реальних геополітичних орієнтирів (не забуваймо, що Партія регіонів також використовувала гасло євроінтеграції, включаючи його у свою модель «суспільного консенсусу»). Загальна євроінтеграційна риторика перетворилася на замкнуте коло «самоочевидних істин»; прямування цим колом стало чимось схожим на сублімацію національної ідеї.

Особливо деструктивним елементом євроінтеграційної риторики було і залишається те, що зближення України з ЄС розглядається не як прагматична політична стратегія, а як рятівний «рух у Європу». Виявляється, Україна, будучи найбільшою європейською країною, будучи спадкоємицею однієї з найсильніших імперій середньовічної Європи, аби заново стати «європейською», мусить кудись «іти». Те, що така риторика існує, говорить про явно неоколоніальні недуги сучасного українства.

Націоналістичне ставлення до євроінтеграції чудово змалював Дмитро Ярош: «Україна – європейська держава, українці – європейська нація. (...) Але чи є європейською сучасна Європа?» Зрозуміло, що задане Ярошем питання є риторичним. Для українських націоналістів прагнення перетворити Україну на частину Євросоюзу є неприйнятним передусім з огляду на світоглядну, ціннісну прірву, котра існує між ідеологією ЄС та ідеологією українського націоналізму.

Нинішня Європа – це анти-Європа. Нинішній Захід – це жодною мірою не справжній, іманентний самому собі Захід, а його протилежність. Нинішній *West* – це постійна пародія, знуцання з традиційного *Occident*'у. Карикатурність нинішньої Європи чудово прослідковується на етнодемографічному рівні: Європа – це ареал найчистішої білої раси, власне європейської раси, та сьогодні міста Західної Європи аж

ніяк про це не говорять. Однак центральний сенс самозаперечення нинішнього Заходу криється навіть не в цьому, а в тому, що Європа, утвердившись у якості християнської цивілізації, перетворилася на простір антихристиянства, що отруїло інші культури, котрі хоч і не були християнськими, але своєю духовною суттю були набагато ближчими до Бога, аніж Західна цивілізація сьогодення.

Тяжкість падіння залежить від висоти, з якої впали, і щоби побачити, наскільки занепавшим є сучасний Захід, ми повинні зрозуміти, чим була справжня Європа.

У «Вступі до християнства» Йозеф Ратцінгер зазначає: «Я переконаний, що не є простим випадком те, що християнська вістка стала формуватися спочатку в грецькому світі і з'явилася тут з питанням розуміння істини». Підставою для переконання богослова окрім усього іншого був фрагмент з Діянь апостолів, котрий описує доленосну для всієї Європи і всього людства зміну місійного маршруту св. ап. Павла: «Вони пройшли через Фригію та Галатський край, та Дух Святий заборонив їм звіщати слово в Азії. Дійшовши до Місії, вони пробували пройти у Вітинію, та Дух Ісуса їм того не дозволив... Аж тут з'явилося Павлові вночі видіння: один македонець стоїть і, благаючи його, каже: "Перејди в Македонію, допоможи нам". Як тільки він побачив видіння, ми зараз же старались вийти в Македонію, зрозумівши, що Бог покликав нас звіщати їм Євангелію» (Ді. 16, 6–10).

Прийшовши в Європу, ап. Павло спочатку використовує перевірену методу проповіді і звертається насамперед до юдеїв. Та з часом вектор проповіді зміщується. Ось що Діяння говорить про юдеїв Коринту: «А що вони противилися і хулили, він обтрусив на собі одіж і до них мовив: Кров ваша хай упаде вам на голову! Я чистий; віднині піду до поган» (Ді. 18, 6). Після свого відречення від Христа юдеї припинили бути народом обраним (хоч і вберегли свій особливий статус). Натомість на довгий час таким колективним народом довелося стати представникам різних європейських етносів. Звісно, християнство у перші століття свого існування опанувало не лише Європу, але й Азію та північ Африки. Воно дійшло аж до Індії та Китаю, буйно розвивалося на своїй батьківщині – на Близькому Сході. Але суто християнським континентом довелося стати Європі. Властива Європа – це і є християнство, «світ християнства».

Для того, аби утвердитися в межах греко-римського світу, християнству знадобилося аж три століття. Одначе поверхнево християнізована пізня Римська імперія ще не була справжньою Європою. Християнська Європа народилася не шляхом вливання нового вина в старі міхи, а шляхом величного культурного синтезу. Для цього Античність повинна була остаточно померти. Лише після цього народилася справжня Європа.

Фактично до того моменту, коли північні «варвари» остаточно знищили Римську імперію, але при цьому загорілися її культурою та релігією, Європи як цілості не існувало. На статус Європи аж ніяк не претендує грецька ойкумена – для греків існували лиш вони самі та оточуючі їх «варвари», а самі межі їхньої ойкумени зачіпали лише частину Європейського континенту. Європа не постала внаслідок римської експансії у північному напрямку – для імперського Риму Галлія або Дакія були такими ж провінціями, як Палестина або Єгипет. І лише з завоювання Півдня Північчю постала Європа, і постала вона під знаком Хреста. Відбулося те, що відбувається під час випалення глини. Під час термічної обробки гончарські вироби фіксують на собі магнітне випромінювання Землі. Це випромінювання карбує на глині свій «текст», за допомогою чого існує можливість визначити орієнтовну дату вироблення кераміки. Подібне трапилося і з Європою: у момент свого «народження» (синтезу Півночі та Півдня) на ній був відтиснений знак Хреста. Хрест – це символ, доля і сутність Європи. Утеча від Хреста, зрада Хреста – це зрада власної, європейської, сутності.

Важливо зауважити, що, запліднивши своєю духовністю молоді європейські народи, християнство само стало інакшим. Християнство не лише духовно асимілювало «варварські» (передусім – германські) етноси, але й само асимілювалося їхнім духом. Цей факт влучно зауважив католицький богослов Романо Гвардіні: «У формуванні середньовічної духовної ситуації значну роль також відіграв притік германського елемента». Серед сутнісних рис, які приніс із собою цей елемент, Гвардіні називає «внутрішню динаміку», а також «порив до безкінечного, котрий проявляється й релігійно – в характері нордичної міфології, й історично – в незнаючих спокою і відпочинку мандрівках і походах германських племен». Далі богослов пояснює: «Цей порив виявляє себе і все-

редині християнської віри – у потужному рухові Середньовіччя за межі світу. Його не можна вивести з одного лишень християнського ставлення до Бога: перші століття (християнської історії – / 3.) ще не знають його. В них ще продовжує жити християнське самообмеження, а відтак знання тогосвітньої реальності Бога виражається головним чином в усвідомленні внутрішньої свободи і відповідальності за людське існування. Лише після Великого переселення народів, коли протягом наступних століть германський фермент просяк собою увесь європейський простір, вивільнилася нова установка. Люди спрямували свої зусилля ввись за межі світу до Бога, аби від Нього знову повернутися до світу і формувати його».

У сфері мистецтва цей унікальний, властиво європейський дух неспокою і пориву до трансцендентного виразився в архітектурному стилі готики. Власне, саму середньовічну європейську культуру ми можемо назвати готичною, дарма що стиль готики розвинувся в епоху класичного Середньовіччя.

Готична європейська культура – це культура теоцентризму, ієрархії і творчості-боротьби. Це культура величі людини, котра усвідомила власну нікчемність перед Творцем. Дивлячись у небо – туди, куди показували шпилі готичних храмів, – людина розуміла власну слабкість, недосконалість, гріховність. Проте це розуміння не породжувало паралізуючого страху. Навпаки, воно мобілізувало людину. Син Божий прийшов на землю, аби забрати людину з Собою на Небо. Так і в часи Середньовіччя, будучи зісланим із Неба на землю, відчуття Сакрального не спопеляло людину, а вело її за собою – туди, звідки прийшло. Впавши на добрий ґрунт ментальності германської раси, християнське розуміння трансцендентного Бога і туги за Ним породило героїчний тип духовності, для якої усвідомлення мізерності, вторинності нашого світу не означало втечі від нього. Цю сутність готичного християнства чудово відобразив Євген Маланюк:

*Христос – то чинна путь до Бога,
То, перш за все, моральний труд
І в днях натхненна Богом праця:
Випалюють щоденний бруд
І виростать, а не скоряться.*

*Щоб крізь умовний час землі
Врости у неба вічність Божу.
Це не безсилий плач у злі,
А понад злом крилате: можу!
Це не в'язничний рай рабів,
В кастратній рівності – отара, –
Ні, це у блакить готичний спів,
Це – творчість, мужність, слава й кара.*

Соціально-політичний космос Середньовіччя – це космос, збудований за принципом ієрархії в її автентичному сенсі («влада священного»). Загалом поділ на три стани («касти») є базово-традиційним для всіх індоєвропейських народів. Та в умовах християнського Середньовіччя він отримував особливе сакральне значення. Ієрархічний соціальний космос Середньовіччя був відображенням загальної ієрархії всього сущого, політичною об'єктивацією ідей Псевдо-Діонісія Ареопагіта.

Щоб краще зрозуміти суть істинної Європи – Європи, об'єднаної навколо Апостольського Престолу у Римі, – нам варто повернутися до одного з епізодів римської історії, а саме Пунічних війн. Молодій римській державі довелося протистояти Карфагену – потужному політичному та економічному центру на північному узбережжі Африки, заснованому переселенцями-семітами з Близького Сходу (фінікійцями). На відміну від юдеїв, котрі з перемінним успіхом берегли віру у Єдиного Бога, ці семіти мали менш привабливий культ, у центрі якого було страхітливе божество, що звалося Молохом. Це божество вирізнялося особливою кровожерливістю. Тоді, коли поклоніння фінікійській богині Іштар вимагало ритуальної проституції, Молох потребував дитячих жертвоприношень. Крики немовлят, що згорали на руках ідола Молоха, учасники тих жажливих жертвоприношень намагалися заглушити ритуальною музикою та танцями.

У якомусь сенсі огидний культ Молоха пасував карфагенянам. Це був народ комерсантів, людей, надзвичайно сповнених прагматизму. Для прагматика-комерсанта все продається і все купується, все конвертується у гроші, мірилом усього є прибуток. Відтак, дбаючи про успіх у торгівлі чи інші життєві інтереси, з верховним божеством можна було укласти договір: віддати йому власну дитину в обмін на отримання тих

чи інших благ. Для комерсанта не лише політика та війна є похідними від економіки, але й релігія (хоч насправді і перше, і друге, і третє, і четверте є похідними від одержимості нечистими духами).

Противник Карфагену – Рим – був носієм іншої системи цінностей, іншого типу духовності. Тогочасні римляни – це втілення чеснот самоповаги, героїзму, воїнського аскетизму, дисципліни. Державність колоністів із Фінікії була державністю бізнесовою. Неначе море, котре вони перепливали, ця державність була «розхлюпаною» – величезною калюжею, сповненою бруду і хвиль егоїстичних інтересів. Римляни ж будували державу на засадах честі й обов'язку, державу, чий авторитет і чия авторитарність були логічним продовженням особистої доблесті воїна і громадянина. Ця держава сяяла, неначе воїнські обладунки.

У своїй праці «Вічна людина» англійський католицький мислитель Гілберт Честертон говорить, що, попри численні відмінності, давніх римлян та юдеїв об'єднувала спільна риса – відраза до фінікійської духовності: «Сильно відрізнялись один від одного монотеїзм палестинського племені і чеснота італійської республіки. Дуже різні, непоєднані речі любили консули Риму і пророки Ізраїлю; але ненавиділи вони одне й те ж саме». Саме тому, на думку Честертона, «слуги Єдиного Бога» і «хранителі лаврів» у своїй відразі до прагматичних вбивць маленьких дітей творили «союз», котрий «був покликаний врятувати світ».

Такий союз був створений специфічним чином. У 146 році до Різдва Христового римляни здобули остаточну перемогу в останній – третій – Пунічній війні й зруйнували Карфаген. Юдеї ж, попри всю свою недосконалість, зберігали правдиву віру в Єдиного Бога аж до приходу Месії. Честертон закликає нас збагнути, що знищення Карфагену було необхідним для того, щоб християнство зародилося у римському світі, а не в світі, збудованому торгашами-дітовбивцями. Безперечно, Рим часів Пунічних війн був неідеальним. Він був ще гіршим у той час, коли на землю прийшов Спаситель. Наступні три століття він послідовно перетворювався на моральну руїну – так, неначе римські воїни, котрі знищили Карфаген, заразилися там якимось вірусом (вірусом Карфагену) і принесли його на батьківщину. Та все ж це був кращий із можливих світів. В усякому разі кращий за той, який міг би виникнути у разі перемоги комерсантів.

Отож Європа, що народилася після смерті Античності, була плодом перемоги над Карфагеном: історичного знищення Карфагену римлянами, по-перше, збереження сусідами фінікійців – юдеями – віри у Єдиного Бога, по-друге, приходу Христа як заперечення бісівських культів, по-третє, перемоги християнства над пізнім, «карфагенським» Римом, по-четверте. На жаль, дух Молоха є надзвичайно сильним, і вірус, який принесли з собою руйнівники Карфагену, знову проявив себе в Італії на схилі Середньовіччя...

Інволюцію середньовічного «християнського світу» спричинило декілька взаємопов'язаних явищ – раціоналізм, гуманізм і розвиток капіталістичних відносин. На деградацію середньовічної філософської думки значною мірою вплинуло повторне відкриття Арістотеля. Його твори та твори його арабських і юдейських послідовників послужили підставою зміщення філософського дискурсу в бік емпіризму та раціоналізму. Інша небезпека для християнської цивілізації крилася в Італії. Саме в італійських містах-державках ще в Середні віки жив дух капіталізму. І саме з Італії на всю Європу розповзлася чума гуманізму та Ренесансу.

Італійські міста-держави сутнісно відрізнялися від сучасних їм європейських королівств. Їхнім профілем була морська торгівля, чеснотою – багатство. Економічна чуттєвість середньовічної європейської еліти аж ніяк не відповідала капіталістичним уявленням про необхідність накопичення. У своєму дослідженні «Буржуа» Вернер Зомбарт описує цю чуттєвість наступним чином: «Вести життя сеньйора значить жити "повною чашею" і давати жити іншим; це значить проводити свої дні на війні та полюванні, а ночі – у веселому колі товаришів за пляшкою, за грою в кості або в обіймах красивих жінок. Це значить будувати замки і храми...» Такий спосіб життя не залишав місця для накопичення благ, а якщо ж блага і накопичувалися, то лише у вигляді скарбів, але аж ніяк не у формі капіталовкладень. Спосіб життя селянина був простіший і передбачав задоволення власних матеріальних потреб та сплати оброку шляхом мозільної праці (як заявляє Зомбарт, в умовах Середньовіччя «господарство підпорядковується... принципу покриття потреб»). Реміснику була чужою логіка пізніших промисловців-капіталістів: він не формував штучних потреб, не прагнув надприбутків, він, зрештою, і не міг виготовити забагато товарів, адже

такі зловживання заборонялися цеховими статутами. Його гідність полягала не в стрімкому збагаченні, а у виконанні цих статутів і в турботі про якість власної продукції.

Італійські міста-держави жили інакше. Море породжувало норавливий дух, котрий, одначе, ставав на службу меркантильним інтересам. Торгівля за своєю ментальністю різнилась і від доблесті феодалної еліти, і від простоти селянина, і від чесності та корпоративної моралі ремісника. Вона послуговується хитрістю і прагматичним розумом, позбавляє людину принципів та високих ідеалів, нерідко вдається до відвертого обману, плекає індивідуалізм. Навіть християнству довелося зазнати трансформації. Як зазначає Віктор Гайдук, «В архівах збереглося багато тисяч листів і торгових книг флорентійців того часу – своєрідне поєднання бездушних цифр та інтимних нотаток. Чимало документів починаються словами “В ім’я Бога і прибутку”. Флорентійці навіть мали у своїй бухгалтерії особливий “Рахунок Господа Бога” і при видачі дивідендів виділяли Богові, неначе всякому іншому акціонеру, Його частку» (Гайдук В. Предисловие // Ченти Т. С. Джироламо Савонарола, монах, который потряс Флоренцию. – М.: Издательство Францисканцев, 1998).

Свою справжню суть італійські республіки показали ще під час Хрестових походів. Стратегічне значення Четвертого Хрестового походу полягало у тому, що хрестоносці вирішили не йти в лобову атаку, не відвойовувати втрачені землі на Близькому Сході, а вдарити в тил ісламського світу – розгорнути військову кампанію в Єгипті. Для цього потрібно було переплисти Середземне море, скориставшись послугами флоту однієї з республік. Цією республікою стала Венеція. Здавалось би, венеціанці могли б безкоштовно надати хрестоносцям свої послуги, зробивши таким чином свій внесок у загальнохристиянську справу. Проте для торговця не існує того, що не приносить прибутку. Венеціанці не просто призначили хрестоносцям високу ціну за використання їхніх послуг, але й дали себе підкупити мусульманам. Акція саботажу була успішно виконана: хрестоносці не змогли вчасно зібрати необхідну суму і, фактично, потрапили у кабалу венеціанців. Тоді венеціанці використали лицарів у власних цілях і змусили напасти на християнське (sic!) місто Задар. Хрестовий похід закінчився, так і не розпочавшись, адже за це віроломство Папа відлучив його учасників

від Церкви. Фінікійці приносили у жертву Молоху власних дітей, венеціанці пожертвували інтересами Церкви. Якщо Маркс писав про «привид комунізму», котрий бродив Європою, то ми можемо говорити, що його попередник – привид капіталізму – вільно витав поміж розкішшю та розпустою італійських міст.

Із Італії бере свій початок не лише капіталізм, але й гуманізм. Християнство не знає гуманізму, не знає «людини як найвищої цінності», бо такою цінністю є Бог. Христос говорить: «Хто любить батька або матір більше, ніж Мене, той Мене недостойний. І хто любить сина або дочку більше, ніж Мене, той Мене недостойний» (Мт. 10, 37). Гуманізм не виник в умовах феодальних, ієрархічних суспільств. Він виник там, де царювали індивідуалізм та егоїзм комерсантів.

Французький філософ-традиціоналіст Рене Ґенон у своїй праці «Криза сучасного світу» говорить про розклад традиційної Європи наступним чином: «З нашої точки зору, істинне Середньовіччя захоплює собою період з часів царювання Карла Великого і аж до початку XIV ст., коли відбувається новий занепад, котрий продовжується, проходячи через різні стадії і набираючи швидкості, аж до наших часів. Ця дата – XIV ст. – є точкою істинного початку суто сучасної кризи. Це час розпаду християнського світу, з яким, по суті, ми можемо ототожнювати Західну цивілізацію Середніх віків».

Із італійським гуманізмом тісно пов'язане явище Ренесансу – намагання «відновити» язичницьку Античність. На гуманізм, а також на зміщення філософського дискурсу у бік раціоналізму спирається виникнення протестантизму, Реформація. «Відродження та Реформація, – пише Ґенон, – перші результати, що стали можливими завдяки попередньому етапу деградації. Аж ніяк не будучи реставрацією нормального порядку речей, вони, навпаки, ознаменували собою ще глибше падіння, котре остаточно закріпило повний розрив з Традиційним Духом: Відродження втілило в собі цей розрив у сфері мистецтва та науки, Реформація – в області самої релігії...» Ґенон зауважує, наскільки стрімкою була деградація: «... дивно, з якою швидкістю Середньовічна цивілізація була забутою. Уже в XVII ст. люди не мали ні найменшого уявлення про те, що це була за епоха, і середньовічні пам'ятки в їхніх очах не являли собою ніякої інтелектуальної чи навіть естетичної цінності».

Нас може дивувати, наскільки взаємопов'язаними були різні етапи та елементи деградації. Так, явище «грантожерства» – фінансування великим капіталом розкладницької інтелектуальної праці – бере свій початок з тих часів, коли в Італії набирав сили гуманізм і формувалося ренесансне мистецтво. Жорстока, хитра, підступна знать – знать гроша, а не меча – покровительствувала інтелектуалам, що продукували і поширювали руйнівні ідеї. Протестантизм був логічним наслідком гуманізму й раціоналізму і при цьому являв собою одну з передумов розвитку капіталістичних відносин.

Тут не час переповідати всю динаміку занепаду Західної цивілізації від часів гуманізму аж до наших днів. Проте зазначимо, що вся ця динаміка й увесь зміст духовної (та й не тільки духовної) руїни сьогодення були закладені на схилі Середньовіччя та в добу раннього Нового часу. Вульгарний матеріалістичний погляд на світ виріс із пізньосередньовічного номіналізму та емпіризму ранньомодерного часу (Ф. Бекон). Раціоналізм, прагматизм, тоталітарна диктатура обмеженого розуму бере свій початок з інтоксикації середньовічної філософії Арістотелем та з ранньомодерного раціоналізму Декарта. Навіть колосальну порноіндустрію сьогодення важко уявити без «Декамерона» Бокаччо.

Перехід від традиційної середньовічної до профанної модерної культури не означав, що європейці цілком втратили власну ментальність, яка випливала з нутра їхньої раси. Навпаки, той динамізм і жадання пориву, що в часи Середньовіччя вистрілювали в небо шпильми середньовічних соборів, хоч і тьмяніли, але продовжували супроводжувати західних людей протягом усієї їхньої історії. Ніщо не зникає безслідно і не виникає безпідставно. Динамічний, «фаустівський» дух європейців прослідковується і в колоніальній експансії, що розпочалася з епохи Великих географічних відкриттів, і в капіталізмі, особливо на ранніх його стадіях, і в самій ідеї «Прогресу». Однак усе це – використання отриманого від Бога таланту у хибних цілях. У нинішній цивілізації Заходу впізнаються риси традиційної Європи, проте всі ці риси несуть на собі знак відречення від Хреста. Готичні собори переросли в хмарочоси. Висота залишилась, однак гострота переросла у тупість, стрільчастість переродилась у математичну раціональність паралелепіпеда, містична витонченість химер Нотер Дам де Парі спростилася

до прагматичної гладі дзеркальної поверхні. Залишилась висота, однак це не висота духу – дух став плоским як гладь дзеркальної поверхні хмарочоса.

Сучасна Західна цивілізація та її провідна ідеологія формувалися шляхом конкретизації й мутації тієї світоглядної бази, котра була закладена на схилі Середньовіччя і на світанку Нового часу. Спочатку на засадах гуманізму, емпіризму та раціоналізму була сформована філософська матриця, парадигма Модерну. Потім із цієї парадигми народився проект Просвітництва. Із Просвітництва й плоду реалізації його ідей – Французької революції 1789 року – розпочався переможний хід лібералізму. Подолавши свого суперника – марксизм, лібералізм дожив до наших днів, є пануючим і зазнає трансформації у зв'язку з переходом від парадигми Модерну до парадигми Пост-модерну.

Інволюція Заходу проходила етапи, що частково суперечили один одному, проте їх об'єднував центральний зміст і єдина мета. Американський православний богослов Серафим Роуз називав це «нігілістичною діалектикою». «Нігілістична свідомість, – пише Роуз, – є єдиною внаслідок єдності цілі, котра за нею стоїть, проте проявляється вона в формах, що є настільки ж різноманітними, наскільки різноманітними є характери тих, хто поділяє її позиції. Таким чином, єдина нігілістична причина має множину граней... Щоправда, уважний дослідник зможе звести нігілістичні явища до трьох-чотирьох типів, котрі в подальшому можна буде розглядати як ступені єдиного процесу, назвемо його нігілістичною діалектикою. Кожен ступінь нігілізму протиставляє себе іншому ступеню, але не для того, щоби боротися проти нього, а для того, щоб, включивши у себе всі його помилки, повести людство ще далі по шляху нігілізму, кінцем якого є безодня. На кожному ступені можна зустріти доволі ефективну критику окремих очевидних недоліків попереднього або наступного ступеня, однак ця критика ніколи радикальним чином не зачіпає помилок, властивих усім ступеням нігілізму, і половинчасті істини, котрі можна виявити в усіх формах нігілізму, врешті-решт всього лиш слугують способом спокусити людство в ту велику брехню, котра стоїть за ними усіма».

Сучасний світ є світом пануючого лібералізму. Так чи інакше, не лише Захід, але й абсолютна більшість держав світу базується на лі-

беральних принципах. Ті ж держави, котрі мінімалізували перейняття західних моделей, все одно включені в глобальну політичну та економічну систему, породжену реалізацією лібералістичної ідеології. Водночас Захід продовжує бути в авангарді динаміки розгортання нігілізму. Таким чином він схожий на хворого, котрий найраніше підхопив проказу і має найбільш вражене нею тіло. Він, користуючись своїм авторитетом, силою і багатством, ходить по селищу і хоче, щоби всі були такими ж хворими, як і він. Когось – тих бідняків, котрі живуть на околиці селища, – лише починає лихоманити. Інші захворіли раніше, але намагаються лікуватися. Ще інші мають від природи міцніший імунітет і, хоч і захворіли, їхній організм непогано справляється з хворобою. А хтось залюбки пускає Захід у свій двір і скаржиться, що не всі його рідні вкрилися струпями. Приблизно такою є картина поширення й реалізації ідей лібералізму, взятих на різних етапах його розвитку.

Приміром, більшість держав світу є республіками (або, в крайньому разі, конституційними монархіями) і мають такі характеристики, як загальне виборче право, парламентаризм, поділ на три гілки влади (законодавчу, виконавчу та судову). Так само більшість країн має або зруйновану систему станів (каст), або законодавство, що не визнає такої системи, урівнюючи, натомість, усіх своїх громадян (Індія). Все це – реалізація ідей лібералізму, котрі належать до його первісної «повістки денної». Для абсолютної більшості людей усі ці речі – республіка, парламентаризм, загальне виборче право – є «нормою», чимось самоочевидним (поняття «норми» та «нормальності» ми розглянемо нижче). Частина читачів – у тому числі й тих, хто назагал симпатизує «правим» ідеям, – може навіть обуритися, що автор цих рядків ставить правильність цієї «норми» під сумнів. Ба більше, ми знаємо приклади, коли реалізація ранніх ідей лібералізму ставиться на службу антилібералістичним ідеологіям і політичним режимам. Таким прикладом є Іран, де консервативна революція була спрямована проти дискредитованої традиційної форми (шахської монархії) і мала на меті втілення традиціоналістичних ідей у запозиченій модерній формі (республіка, загальне виборче право).

Отож, говорячи про сьогоднішній Захід і лібералізм як його ідеологію, ми повинні виокремлювати ті ідеї лібералізму, які вже цілковито

втілилися в життя, і ті, які знаходяться на вістрі розгортання нігілізму. До першої категорії ідей окрім згаданого республіканства належать наступні:

- 1) концепція людини-індивіда (не особистості!) та її прав;
- 2) концепція вільного ринку;
- 3) принцип відділення Церкви від держави, погляд на релігію як «приватну справу»;
- 4) секулярне розуміння етики – етика не переобтяжена релігійними заборонами та рекомендаціями; загалом, дозволено робити все, що не порушує інтереси інших індивідуумів; деякі традиційні норми існують за інерцією чи, як у випадку статевої моралі, є плодом тілесної нормативності (вільні гетеросексуальні статеві відносини сприймаються як «нормальні», натомість гомосексуалізм та інші статеві збочення або замовчуються, або табууються, інколи – як у випадку педофільії – караються);
- 5) мінімалізація фактора колективної ідентичності (зокрема етнічної та релігійної) – така ідентичність може визнаватися і толеруватися, але їй відмовлено у вагомості та есенціальності (людина, перш за все, – індивід і лише потім представник якоїсь релігії чи етносу, хоч бути цим представником – це її право, а не обов'язок);
- 6) міфологічне протиставлення «хорошої» «демократії» і «поганих» «диктатури» та «авторитаризму».

Усі перелічені ідеї, концепти та принципи є «нормою». Щось є «нормою» уже декілька століть, інше – лише п'ятдесят чи двадцять років (це, зокрема, залежить від конкретної країни), але все це «норми». Ми зазвичай не сприймаємо їх як частину якоїсь ідеології. Навіть тоді, коли якийсь добропорядний чоловік через виховання, релігію чи природні моральні схильності не сприймає розпусти, він не розглядає її як плід ідеології.

Загалом питання «норми» доволі цікаве. Англійський письменник і філософ Олдос Гакслі робить з цього приводу важливі зауваження: «По-справжньому безнадійних жертв психічних захворювань можна знайти серед тих, хто створює враження абсолютно здорових. (...) Не можна сказати, що вони нормальні в абсолютному значенні цього слова – ні, вони нормальні лише в контексті глибоко аномального суспільства. Їхня бездоганна пристосованість до аномального суспільства показує, наскільки серйозною є їхня психічна хвороба. Ці мільйони аномально нормальних людей, що тихо-мирно живуть у су-

спільстві, в якому, якби вони були повноцінними людськими істотами, їм би не знайшлося місця, все ще тримаються за ілюзію індивідуальності, але в дійсності вони її позбавлені» («Повернення у чудовий новий світ»). Побачити, наскільки «ненормальною» (з нашої точки зору) може бути «норма», ми можемо в іншого автора антиутопій – Рея Бредбері. У його романі «451° за Фаренгейтом» завдання пожежників – не гасіння пожеж (будівлі є вогнетривкими), а негайне спалення книг у разі їхнього виявлення, і сама думка про те, що колись усе було навпаки, вимагає надзвичайної сміливості для її продукування та озвучення (сьогодні не меншої сміливості потребує аполוגія кастового поділу чи інших засад, на які спирається традиційне суспільство).

Сучасна Західна цивілізація є так само хворою, як і держава, описана Бредбері. Це зауваження стосується й її суспільно-політичної, економічної та господарської організації, й її етичних уявлень. Для неї не є «нормальним» вбивство народжених людей (бо вони вже артикуються як індивідууми, наділені правами, зокрема правом на життя), проте цілком «нормальним» є вбивство ненароджених дітей (до речі, що це, як не новітнє жертвоприношення Молоху? Адже переважно дітей убивають через «необхідність» будувати кар'єру, дбати про певний рівень достатку чи з огляду на банальне прагнення комфорту). Для неї цілком «нормальними» є позашлюбні статеві відносини, розлучення та контрацепція, бо це не порушує юридично встановлених прав. Так само «нормальними» для неї є примат економіки відносно політики, влада грошових мішків, що спирається на механізми маніпулювання масами, зрівняння у політичних правах жертовного патріота і егоїстично налаштованого етнічного маргінала.

Сьогодні лібералізм є «нормою» нашого суспільно-політичного, економічного, культурного й особистого життя. Він творить собою матерію, тканину того світу, в якому ми мешкаємо. Він – це реальність, у якій нам доводиться існувати. Саме тому, починаючи з другої половини минулого століття, дуже багато adeptів лібералізму говорять про кінець епохи ідеологій, мовляв, ідеології «померли», «застаріли», «позбавляють людину свободи» тощо. Тобто лібералізм, ставши «нормою» і втілюючись у реальність (точніше – перетворившись на реальність), вже не мислиться як ідеологія і використовує це, щоб оголосити своїх конкурентів «поза законом».

До другої категорії лібералістичних ідей належать як ті, що конкретизують, доповнюють і розвивають щойно перелічені ідеї й принципи, так і ті, що відкривають собою нові горизонти нігілізму. На жаль, деякі з цих ідей вже також є близькими до того, щоб остаточно перетворитися на «норму» (принаймні це стосується передових країн Заходу). Головним продуцентом і промоутером цих ідей є згадуваний у попередньому нарисі культурний марксизм, їхньою специфікою – неоманіхейство.

Говорячи про неоманіхейство як характерну рису передових лібералістичних ідей, для нас не буде зайвим звернути увагу на міркування, залишені ще в позаминулому столітті іспанським традиціоналістом Хуаном Доносо Кортесом. «Серед нинішніх хибних думок, – писав Кортес, – немає жодної, котру не можна було б вивести з ересі. Серед сучасних різновидів ересі немає жодного, котрого не можна було б віднести до іншого, раніше засудженого Церквою» («Головні помилки сучасності, згідно з їхнім походженням та причинами»). Автентичне, історичне маніхейство було синкретичною релігійною течією, що спиралася на ідею крайнього дуалізму всього суцього. На думку засновника цієї течії, перського мислителя Ману, а також його учнів, існує два бога – добрий та злий. Добрий бог створив духовний світ, злий – світ матеріальний. Носієм цього дуалізму є й людина (душа – добра, тіло – зле). У Європі маніхейство існувало як паразитуюча на християнстві ересь і мало особливе поширення на Балканах (богумільство) та на Півдні Франції (альбігойство або катаризм).

Неоманіхейство відтворює логіку маніхейства відповідно до умов нашого часу. Польський теолог о. Ксаверій Кнотц зазначає з цього приводу: «Творці класичної форми маніхейзму проголошували, що людина складається з божественного духа та диявольського тіла. На шляху до досконалості потрібно відкинути зле тіло, щоб визволити добрий дух. Неоманіхейзм проголошує подібну тезу (у ній лише немає релігійного мотиву): коли людина хоче реалізувати духовні прагнення, тобто необхідність самореалізації без обмежень, то можна, і навіть потрібно, відкидати біологічні зумовленості тіла.

На думку сучасних маніхейців, природа, батьки та Бог (цього разу вже не диявол) дали нам тілесність... Це не був наш розумний і добрий вибір. Якщо людина не вибрала своєї тілесності самостійно, то

це означає, що тілесність не має для неї великого значення. Насправді вартісне є лише те, що ми вибираємо самостійно» («Секс, якого не знаєте»).

Якщо лібералізм минулого утверджував диктат економіки і боровся проти Церкви, монархії, станового устрою та низки норм християнської моралі, то сучасний неоманіхейський лібералізм бореться проти сутності людини, заманіфестованої на рівні її тілесності, й утверджує в якості свого ідеалу не індивідуума, а дивідуума, пост-суб'єкта – розтощену, фрагментовану людину, котра загубилася поміж власних вигадок та бажань. Двома основними напрямками цього неоманіхейства є гендерна політика та активний, агресивний етнорасовий релятивізм (з останнім пов'язана політика мультикультуралізму, хоч сам мультикультуралізм описується цілим корпусом концепцій, часом досить протилежних, і тут не місце займатися конкретизацією цих концепцій).

Ми віднесли мінімалізацію значення колективних ідентичностей (зокрема етнічної) до першої категорії лібералістичних ідей. Проте в наш час ці ідеї стали більш радикальними, відповідна їм практика – надзвичайно агресивною, а наслідок їхньої реалізації – страхотливим. В основі расового релятивізму лежить відмова визнавати расу об'єктивним антропологічним чинником. Відтак немає ніякої сутнісної різниці між європейцем та арабом, між білим та негром, блакитноока білявка може цілком «нормально» мати статеві відносини з вихідцем із Зімбабве, а мігрант-кореєць є таким же «французом» (з усіма витікаючими з цього правами), як і той, чиї предки були романізованими галлами, котрим принесли державність германські племена франків.

За агресивним расовим і етнічним релятивізмом криється якась сатанинська одержимість, бажання нищити те, що сотворив Господь, що існує у душі і плоті – конкретні національні спільноти. Первісна нівеляція етнічної ідентичності просто спрямована на формування індивідуума – на його знекорінення та позбавлення обов'язків перед власною національною спільнотою (залишаються лише раціональні та юридично прописані обов'язки – сплата податків та виконання законів). Натомість неоманіхейський релятивізм прагне саме нищити; у ньому живе біснувата ненависть до «плоті»-нації.

Не буде зайвим зауважити, що теоретики знищення білої раси дуже часто діють непослідовно. Бачачи у бажанні врятувати власну расу

та націю «расизм», бачачи цей самий «расизм» у факті визнання вагомості расового чинника, вони нерідко самі були змушені артикулювати расову ідентичність людини. Так, зокрема, в генезі сучасного радикального лібералізму ми можемо простежити ідейні течії, котрі проявлялися у формах гуманітарних досліджень та/або суспільно-політичних рухів, в основі яких було переплетення расової проблематики з проблематикою різних «упосліджених» груп – пролетаріату (на той момент майже зниклого), жінок, гомосексуалістів (наприклад, у США свого часу існував соціалістичний рух чорношкірих жінок-лесбійок). Зрештою, таке переплетення є притаманним і для українського сьогодення. Достатньо послухати актуальну риторику грантожерів та активістів ЛГБТ-руху. Збірник матеріалів міжнародної конференції «Гендер, сексуальність і влада» (Харків, 2–4 травня 2014 р.) розпочинається вступом, авторки якого закликають поєднувати «квір-теорію» з «критичною теорією раси». В одному з номерів гендерного журналу «Я» (№3(34)/2013) міститься відразу декілька публікацій, у яких гендерна проблематика переплітається з етнорасовою. Також можна звернути увагу на колективну монографію «Гендер, релігія і націоналізм в Україні» (Київ, 2012).

Метою такої «компаративістики» було показати суспільну несправедливість і підвищити статус тих, хто нібито страждав від цієї несправедливості, щоби потім у якості компенсації розширити їхні «права».

У світлі проблеми агресивного етнічного і расового релятивізму цікаво зачепити інше питання – ісламське. Попри те, що не всі кольорові мігранти в Європі є мусульманами, явище ісламізації є більш ніж відчутним. І в площині практичної політики, і в площині теоретичного осмислення це явище сприймається неоднозначно. З одного боку, мігрант-мусульманин постає в якості об'єкта уваги й турботи з боку тих, хто не хоче бачити Європу білою (а заодно – і християнською). З іншого боку, мусульманський світогляд за своїми характеристиками є ближчим до традиційного європейського світогляду, аніж до тих «істин», котрі Європа відкривала для себе останні декілька століть. Лібералізм є неприйнятним для мусульман, іслам є неприйнятним для лібералів.

За таких умов виникає певний момент шизофренії. З одного боку, мігранти, зокрема величезна кількість мусульман, продовжують бути предметом захисту. Намагання представників корінних народів протидіяти колонізації їхніх земель суворо переслідуються як прояви

«расизму» та «ксенофобії». Нерідко справа доходить до цинічного абсурду, коли, наприклад, у рамках боротьби з «расизмом» під цензуру потрапляє статистика злочинів (зокрема зґвалтувань), здійснюваних мігрантами. Сама артикуляція расової природи цих злочинів з точки зору неоманіхейства виходить далеко за межі політкоректності і є, як мінімум, «мовою ненависті». З іншого боку, для сучасного Заходу є притаманним досить високий рівень ісламофобії. Мусульман критикують за несприйняття ідей лібералізму і вірність принципам власної релігії. Виходить парадоксальна ситуація: мусульман критикують за те, що їхня релігія порушує «права жінок» (хоч насправді ставлення до жінки у різних мусульманських культурах є неоднаковим, і нерідко гідність мусульманки забезпечується краще, аніж гідність секуляризованої європейки), але при цьому говорити, що мігранти-мусульмани гвалтують європейок, є майже злочином (цікаво, що деякі духовні лідери європейських мусульман відверто говорять про те, що мусульмани мають законне право гвалтувати європейок, адже ті внаслідок своєї аморальності, бездуховності, сексуальної розпущеності фактично не заслуговують на повагу, котру повинна мати жінка).

Гендерна політика має ще більш виражену неоманіхейську природу.

Загалом, на поняття гендеру можна дивитися як на цілком нейтральне. Гендер – це «соціальна стать», соціокультурний вимір людської статевості. Однак гендерна ідеологія розглядає гендер не як похідну від біологічної статі або тієї глибшої сутності, котра за нею криється, а як цілком самостійну реальність, точніше – як реальність, котра протистоїть біологічній статі. Таке розуміння гендеру сформувалося з практичною метою – необхідністю теоретичного обґрунтування гомосексуалізму та інших збочень.

На формування погляду на гендер як на щось незалежне відносно біологічної статі певною мірою вплинула філософія Сімони де Бовуар. Бовуар перебувала під впливом екзистенціалістської філософії свого коханця Жана-Поля Сартра і підтримувала його тезу про первинність екзистенції (існування) щодо есенції (сутності). Згідно з цією тезою, не існує ніякої наперед визначеної людської сутності. Сутність визначається існуванням – ми є тим, ким ми існуємо. Бовуар поставила цю тезу на службу егалітарного фемінізму, метою якого була «емансипація» жінки шляхом засвоєння нею соціокультурної маскулітності. На думку

де Бовуар, жінкою не народжуються – нею стають. Не існує жіночої сутності, «вічної жіночності», чогось такого, що є питомо жіночим. Усе це нав'язується жінці суспільством у процесі соціалізації (до речі, так само де Бовуар заперечувала існування «негритянської душі», тобто глибокого антропологічного значення біологічної раси – і знову обидва види неоманіхейства є пов'язаними!). Нормативна соціокультурна реальність, котра нібито штучно надбудовується понад статтю, але не впливає з її сутності (адже цієї сутності не існує), творить собою простір, для позначення якого ми можемо вживати поняття «гендер».

Гендер як його розуміють прихильники радикального лібералізму – це абсолютно самодостатня реальність, котра, фактично, є основою людської ідентичності. Практична мета такого розуміння гендеру полягає у руйнуванні будь-якої традиційної нормативності у сфері статі, будь то статеве життя чи місце чоловіка та жінки в політиці та інших суспільних сферах. Часто гендерну теорію (або ж саму термінологію) використовують для реалізації феміністських стратегій збільшення жіночої присутності у суспільному житті шляхом займання жінкою неприродних для неї ніш. Та головне призначення гендерної теорії – це обслуговування інтересів сексуальних збоченців та руйнування традиційності статевої загалом.

Першим пунктом, що впливає з гендерного неоманіхейства, є свобода самостійно обирати собі гендерну ідентичність. Біологічна стать нічого не значить: народившись чоловіком, необов'язково бути чоловіком. Людська істота, котра народилася чоловіком, може бути жінкою (за допомогою пластичної операції або без неї), може мати «грайливу» ідентичність трансвестита, а може просто не визначатися з власною ідентичністю. Так само і жінка.

Другим пунктом є відсутність обов'язкової нормативної гетеросексуальності. Чоловік, котрий відчуває статевий потяг до жінки, або жінка, котра відчуває статевий потяг до чоловіка, – це не об'єктивно існуючий порядок речей, не закон, відхилення від якого є патологією, а всього лиш два гендери. Поруч із цими двома гендерами існують гендери гомосексуального чоловіка та гомосексуальної жінки, трансгендеру на основі чоловічої статі (чоловік, котрий став жінкою), трансгендеру на основі жіночої статі (жінка, котра стала чоловіком), бісексуала-чоловіка та бісексуала-жінки тощо. Кількість гендерів може збільшуватися в

залежності від деталей, що кладуться в основу класифікації, та ширини включення в класифікацію різних збочень. Так, можна деталізувати гомосексуальність з огляду на активні/пасивні, домінуючі/підлеглі ролі, і таким чином у нас буде чотири гомосексуальних гендери. З іншого боку, можна звернути окрему увагу на педофілів (педофіли-чоловіки/жінки, -гомосексуальні/гетеросексуальні, -активні/пасивні), і тоді кількість гендерів зросте ще більше. Коротко кажучи, гендерна теорія є універсальною методологічною матрицею, котра дозволяє легітимізувати будь-яку сексуальну патологію, вимагати захисту «прав» носія цієї патології і популяризувати її в якості однієї з «норм» сексуальної поведінки. Та основна небезпека гендерної теорії полягає не в захисті інтересів «природних» збоченців (тобто людей, у котрих психічні хвороби сексуального характеру є наслідком відносно «об'єктивних» внутрішніх або зовнішніх причин), а в цілковитому запереченні значення біологічної статі та традиційної гетеросексуальної нормативності.

Практика втілення гендерних теорій має на меті виховати нову людину, цілковито відірвану від традиційних уявлень про сексуальність. Уже не перший рік у країнах Заходу діють численні педагогічні програми, метою яких є формувати дитину в умовах або статевої невизначеності, або прищеплення їй рис, характерних для протилежної статі. На думку гендерних екстремістів, не можна «нав'язувати» дитині моделі поведінки та самосвідомість, котрі випливають із її біологічної статі. Таке нав'язування є насильством над нею і запереченням її прав. Дитина повинна самостійно визначити, ким вона хоче бути – чоловіком чи жінкою, носієм гетеросексуальності чи гомосексуальності. Щоправда, неоманіхеї й тут діють непослідовно. Однією з поширених педагогічних практик є виховання хлопчиків як дівчаток, а дівчаток – як хлопчиків. У дитячих садках хлопчиків одягають у дівчачий одяг, дають гратися дівчачими іграшками, привчають до дівчачих моделей поведінки. Аналогічно відбувається і з дівчатками. За приклад дітям слугують вихователі, котрі виконують неприродні для своєї статі ролі. Іншим прийомом протиприродного виховання дітей є мовна ревізія: лексикон змінюється таким чином, щоб мова уже не обслуговувала ретрансляцію традиційних уявлень про людську статевість – замість займенників «він» та «вона» вводиться займенник «воно», забороняються поняття «батько» та «мати» тощо.

Агресивність гендерного неоманіхейства призводить до відмови від деяких принципів лібералізму. Класичний лібералізм мінімалізував втручання держави у життя суспільства. Сьогодні відбувається зворотний процес. Культурні марксистки, що мають колосальний вплив на політику багатьох західних держав, збільшують свій контроль над населенням не лише через «інститути громадянського суспільства», але й через використання механізмів державної влади. Протягом тривалого часу моральний занепад західних суспільств з-поміж усього іншого відбувався шляхом поступової відмови держави захищати традиційні моральні принципи (це було логічним наслідком відділення Церкви від держави чи то пак держави від Церкви). Зараз же держава повертає собі роль арбітра у питаннях, пов'язаних із етикою, лиш ідеться в ній аж ніяк не про відродження традиційних християнських принципів моралі. Повернення до цієї ролі відбувається як у репресивній площині (покарання тих, хто не підтримує лібералістичних «цінностей»), так і в площині культивування новітніх уявлень про норми поведінки. Радикальний лібералізм робить чималу ставку на освіту, протиставляючи школу батьківському вихованню. Нещодавній міністр освіти Франції Вінсент Пельон відверто заявляв, що розглядає школи як інструмент, за допомогою якого можна відірвати дітей від традицій, що передаються у процесі сімейного виховання.

Можна зробити прогноз, що лібералізм і надалі буде рухатися у цьому напрямку. У таких змінах немає нічого дивного; навпаки, ця динаміка відповідає реалізації внутрішнього змісту лібералізму (пригадаймо «нігілістичну діалектику» Роуза). Держава й надалі буде здійснювати наступ на родину. При цьому буде спостерігатися радикалізація ювенальної юстиції. Остання більш за все встановить тотальний контроль над населенням і стане надійним інструментом протидії найменшому дисидентству. Небезпека втратити дитину буде очікувати як тих, хто проявляє свою незгоду на зовнішньому рівні, так і тих, хто просто намагається хоч трішки уберегти власних дітей від впливу руйнівної ідеології. Фактично, так відбувається вже сьогодні. Класичним формулюванням причини для вилучення дітей є «надмірне батьківське піклування». Та в майбутньому, очевидно, ситуація стане ще катастрофічнішою.

Будучи основою сучасного радикального лібералізму, культурний марксизм приймає капіталістичний порядок речей, проте зали-

шається вірним деяким елементам учення Маркса-Енгельса, зокрема ідеї знищення родини. Одначе, якщо Марксу просто йшлося про «усуспільнення жінок» і триумф гетеросексуальної полігамії, то сучасний лібералізм ставить собі за мету зруйнування гетеросексуальності як такої. Врешті-решт, йому йдеться навіть не просто про знищення сім'ї та гетеросексуальності, а про знищення чоловіка та жінки. На їхнє місце повинна прийти «нова людина», пост-людина, котра буде «звільненою» не лише від національної чи етнічної ідентичності, але й від своєї статевої сутності. Найбільш радикальним горизонтом неоманіхейства є «скасування» людини на її біологічному рівні. Цей горизонт відкриває собою генна інженерія та різні теорії трансгуманізму. Цікаво, що неоманіхеї дуже часто демонструють дивовижну різновекторність своїх прагнень. Яскравим прикладом тут є нещодавно призначений міністр освіти Франції Наджат Валло-Белькасем. Раніше вона була міністром з прав жінок й активно лобювала фінансову підтримку жінок, котрі зробили аборти. Ще тоді вона займалася впровадженням гендерної ідеології в систему освіти Франції, розробляла відповідне законодавство, гаряче підтримувала запровадження гомосексуальних «шлюбів». Водночас Валло-Белькасем є захисницею мігрантів, а також підтримує експерименти над людськими ембріонами.

Йдучи шляхами нігілізму, європейці значною мірою повторили шлях старозавітного народу обраного. Свого часу, не прийнявши Христа, юдеї втратили богообраність, але зберегли унікальність. Унікальність лишилася, змінивши знак «+» на знак «-». Не можна говорити, що кожен юдей, котрий не прийняв християнства, є носієм зла. Одначе в масштабах двохтисячолітньої історії юдейство неодноразово виконувало функцію зла відносно християнського світу. Ще в апостольські часи юдеї розпочали історію гонінь на послідовників Ісуса з Назарета. В Середні віки антиюдейські акції відбувалися аж ніяк не безпідставно. Юдеї займалися лихварством, накопичували величезні багатства, створювали власну «таємну мафію», що намагалася контролювати політичне та економічне життя в країні (так, зокрема, було в Іспанії). Тексти деяких юдейських писань трималися у суворій таємниці через мерзенну хулу на ім'я Ісуса Христа, Його Матері та християнства загалом. У новітній історії ми бачимо низку юдеїв, що продукували крайнє деструктивні

ідеї, які відіграли свою роль у занепаді Заходу (достатньо згадати імена К. Маркса, З. Фрейда, В. Райха, Ф. Кафки). Зараз же ми можемо спостерігати, наскільки непропорційно великою є вага єврейства серед тих, хто формує новий світовий порядок.

Захід пройшов подібний шлях. Із цивілізації, заснованої на християнських принципах, Захід перетворився на цивілізацію, аналогії якої варто шукати у найжахливіших язичницьких культурах. Віддаючи шану ідеалу Середніх віків, німецький поет і мислитель-романтик Новаліс писав: «Були прекрасні видатні часи, коли Європа була християнською землею, і єдине християнство заселяло цю людяну частину світу, єдиний великий спільний інтерес поєднував найвіддаленіші провінції цього великого духовного царства». Цими рядками він розпочав своє есе «Християнський світ, або Європа». Попри руйнівні наслідки Французької революції, тоді, коли Новаліс писав ці рядки, ще можна було робити таке співставлення, ставити знак «=» між поняттями «Європа» та «християнський світ». Зараз же, коли ми захочемо написати есе про Європу, то зможемо назвати його «Апостазія, або Захід». Змістом сучасного Заходу є саме апостазія, боговідступництво. Сутністю розгортання його історії – нігілізм. Перспективою – тоталітарне майбутнє пост-людини. І при цьому Захід не живе ізольовано, а намагається нав'язати власні принципи всьому людству.

Сьогодні воскреслий Карфаген перетворюється на апокаліптичний Вавилон. І за таких умов для України питання євроінтеграції – це всього лиш евфемізація справжнього, сутнісного питання, котре свого часу поставив Д. Донцов: «По якій стороні стає Україна? По стороні Антихриста, щоб валити Європу християнську, – чи по стороні Христа?» В Україні ще є шанси відродити у собі справжню Європу, вийти на шлях реваншу істинного Риму. Якщо існування України як незалежної держави має сенс, то цей сенс полягає у спротиві новому світовому порядку, «прекрасному новому світу». Адже цей світ – це світ диктату економіки і жертвоприношень не лише Молоху, але й цілому легіону демонів безглуздої «емансипації». У цьому світі немає місця Україні, бо немає місця націям. Але не тільки. У ньому немає місця Богові, і скоро не стане місця людині. Вона остаточно опиниться за межею політкоректності. На наших очах утверджується світ лжебуття, і Україна матиме сенс лише тоді, коли повстане проти цього світу.

ПРОСТИТУЦІЯ ЯК ЗАСАДА ГЕОПОЛІТИКИ

Не можна заперечувати, що т. зв. «Євромайдан» вибухнув у доволі небезпечний момент, коли українській державності загрозувала небезпека ще більшого позбавлення суверенітету з боку Москви. Але було б величезною помилкою розглядати режим Януковича як виключно промосковський. Навіть у самій програмі Партії регіонів декларувалася відданість цієї політичної сили ідеям євроінтеграції («Стратегічний вибір України – набуття повноправного членства в Європейському Союзі»).

Говорячи про місце Заходу та Москви в межах геополітичних устремлень режиму Януковича, перш за все потрібно розуміти, що цей режим являв собою рафіновану версію пострадянської політичної еліти. У духовному і культурному вимірі для цієї еліти є притаманним поєднання базисних московсько-радянських імперських елементів із високим рівнем вестернізації. У політичному й економічному вимірі – тяжіння до Москви, поєднане з тісною співпрацею з Заходом. Представник такої еліти може бути російськомовним, прихильником Московського патріархату, зорієнтованим на радянську імперську міфологію (зокрема культ «Победи») і водночас підвладним тяжінню культури західного істеблішменту. Духовні виміри такої еліти мають здатність безпосередньо проектуватися у геополітичну площину.

З приходом до влади Януковича на державному рівні були призупинені кволі українізаторські процеси, розпочаті Ющенком, і флюгер гуманітарної політики держави різко розвернувся у бік Москви. Не минуло й півроку президентства Януковича, як радянська міфологія стала найважливішою складовою державної політики пам'яті – 9 Травня 2010 року українцям довелося відзначати з червоними прапорами на адмінбудівлях. Водночас теми Голодомору або визвольної боротьби під проводом ООН почали табуватися. Загалом промосковська гуманітарна політика режиму Януковича виразно ілюструється перебуванням на посту міністра освіти і науки одіозного українофоба Дмитра Табачника.

Паралельно з гуманітарним поворотом у бік Москви відбувалися звичні для неоколоніальної України реверанси у бік Заходу. Так, зокрема, президентство Януковича відзначилося активним прийняттям нормативних актів, котрі крок за кроком впроваджували в українську дійсність елементи гендерної ідеології. Зі звичною динамікою протягом усього президентства Януковича продовжувалася вестернізація українського суспільства.

Свого роду квінтесенцією «духовної багатовекторності» Януковича став 2013 рік, коли відбувся перший в Україні гей-парад (рівень охорони невеличкого збіговиська содомітів з боку правоохоронців явно свідчив про те, що він був санкціонований найвищою державною владою), невдовзі після чого до України вкотре приїхав московський патріарх Кіріл (Гундяєв).

Чи не найважливішим чинником формування геополітичного курсу Януковича були економічні інтереси вітчизняних олігархів. Більшість із них були чітко зорієнтованими на Захід. Зближення України з ЄС вимагали інтереси бізнесу Рената Ахметова, Дмитра Фірташа, Віктора Пінчука, Ігоря Коломойського і, зрештою, навіть сина президента Олександра. Саме інтересами представників великого бізнесу було продиктовано те, що у 2013 році курс України на євроінтеграцію став інтенсивнішим. Лише сильний тиск з боку Москви змусив Януковича наприкінці осені 2013 року відмовитися від курсу на асоціацію з ЄС.

Наївність українських громадян, котрі тішилися євроінтеграційному курсу Януковича, була трагікомічною. Українці раділи тому, що було продиктованим прагматичними інтересами людей, надзвичайно далеких від інтересів української нації. «Історичний вибір» українців насправді був вибором осіб, котрі здебільшого мали неукраїнське походження і формувалися в силовому колі вестернізованої пострадянської культури. Фактично, немає великої різниці між «українськими» олігархами та їхніми російськими «колегами» (особливо прозахідними). Проте механізм дії ліберальної демократії полягає у тому, що грошові мішки, контролюючи політичне життя, засобами маніпуляції громадською думкою контролюють також і суспільство. Мислячи у рамках дихотомії «Схід-Захід», патріотично налаштовані українці легко піддалися такій маніпуляції.

Усі роки існування юридично незалежної, однак неоколоніальної України характеризувалися проститутським підходом до геополітики. Не будучи повноцінним суб'єктом і не прагнучи ним стати, Україна розпродувала свої інтереси як Москві, так і Заходу. Нерідко Москва та Захід демонстрували дивовижну солідарність у питаннях обмеження українського суверенітету (пригадаймо позбавлення України ядерного статусу). Та пік проститутської політики неоколоніальної України припав саме на президентство Януковича. Повстання проти його режиму у тому числі мало б бути повстанням проти такої засади геополітичного позиціювання країни. Одначе, на жаль, українцям так і не вдалося навчитися мислити, виходячи з позицій суб'єкта, а не об'єкта міжнародної політики.

ЮРІЙ ЛИПА VS ДМИТРО ДОНЦОВ: ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ

Мислення українського загалу в межах дихотомії «Схід-Захід», матриці «Або ЄС, або Росія» є надзвичайно шкідливим і становить суттєву перешкоду на шляху реалізації ідей українського націоналізму. Одначе це мислення якоюсь мірою є продуктом національно-визвольної боротьби минулого століття. Витоки цього мислення, а також його альтернативи можна дослідити, співставивши постаті двох визначних націоналістичних інтелектуалів – Дмитра Донцова та Юрія Липи.

Тема стосунків Ю. Липи та Д. Донцова неодноразово ставала предметом спекуляцій з боку тих, хто намагався боротися проти націоналізму в інтелектуальній площині. Ця тема, як зазначає Олег Баган, «є напрочуд вигідною для лібералів: між відомими діячами спалахнув гострий конфлікт, який так і не був загоєний (значить, “вісниківство розпалося!”); Ю. Липу зручно протиставляти Д. Донцову, бо він був ще й ідеологом, культурологом, філософом (а значить “запропонував свою окрему, недонцовську, доктрину націоналізму”); оскільки Ю. Липу

нібито “вигнали” з журналу “Вісник” (насправді він пішов сам), то це постійно подається як доказ “шкідливості” Д. Донцова, його “тиранізму” і “нетерпимості” (тобто звичайні розходження і зіткнення між творчими людьми, людьми, зрозуміло, амбітними, принциповими, подаються як вияви цілковитого непорозуміння, однозначної вини Д. Донцова; трагічна смерть Ю. Липи від рук советських військових у 1944 р. дає моральні (насправді неморальні) підстави критикам Д. Донцова виставляти його таким собі “боягузом”, “тиловиком”, “кабінетним мудрагелем”, що лише повчав інших і унікав реальної роботи тощо). Хоча насправді ліберальним науковцям, які саме таким моделюють конфлікт між Д. Донцовим і Ю. Липою, цілком не йдеться про сутність історії вісниківства, бо вони його не зносять і прагнуть замовчати, не йдеться про якісь “правильні” і “неправильні” варіанти ідейного націоналізму, бо вони його ненавидять, не йдеться про з’ясування істинних позицій письменників-вісниківців, бо вони прагнуть ці позиції якомога більше затуманити і заговорити, не йдеться про якісь моральні виміри літератури, її героїзм, бо в усіх інших випадках, окрім вісниківського, вони підтримують і популяризують саме літераторів, далеких від високої моральності й героїзму (наприклад, усіяко виправдовуючи конформізм радянських письменників на чолі з П. Тичиною, чи політичний цинізм лівих авангардистів у світових масштабах) («Юрій Липа і Дмитро Донцов: змагання ідей чи особистостей?»).

Користуючись подібною «методологією», котру демонструють противники націоналізму, було б досить зручно протиставити Донцова та Липу за ознакою їхніх геополітичних поглядів, та тут, щоправда, ліберали потрапили б у не зовсім приємну для себе ситуацію: будучи «зачарованими на Захід», вони мусили б стати та боці «західника» і, водночас, «фашиста» Донцова, але аж ніяк не на боці «поміркованого» Липи, який був категоричним противником дихотомії «Схід-Захід». Тому, напевно, подібної маячні від антинаціоналістично налаштованих «дослідників»-фальсифікаторів ми не дочекаємося. Однак ми можемо вступити з цими «дослідниками» у «віртуальну дискусію», котра буде важливою не лише для кращого розуміння постатей обох мислителів, але й для пошуку оптимальної на нинішній час геополітичної парадигми.

Вступаючи у нашу «дискусію», спробуємо грубо, банально протиставити Донцова і Липу. Починаючи майже з самих перших років своєї

творчої діяльності, Донцов радикальним чином протиставляв Україну як бастион Заходу Росії як авангарду Сходу. Так, приміром, в праці «Українська державна думка і Європа» (1919 р.) Донцов стверджує, що на плечі українців лягла місія «охорони Заходу і цілої окцидентальної культури від потоку панмосковітизму», а сама «українська державна ідея» може розглядатися «як ідея охоронного валу проти Росії». Від подібної риторики Донцов не відходив усі подальші роки свого життя, хоч, щоправда, зміст «окцидентальності» у його концепції дещо уварився.

Що ж, натомість, ми бачимо у Юрія Липи? У «Призначенні України» Липа дає «доктрині Схід-Захід» досить суворий вирок. «Нема певнішої для знищення України» – пише він про цю «доктрину» і пояснює: «Прикладім “схід-захід” до українського релігійного життя – і будемо мати релігійну війну; прикладім “схід-захід” до політичних орієнтацій – і будемо мати вдячне поле до попису чужих агентів; прикладім неуцьку форму “народу-бастарду” до окреслення українського характеру – і будемо мати джерело українського пораженства, а не відчуття серединності». «Визначення напрямної на схід чи на захід, – пише Липа нижче, – це, передусім, нищення власного характеру, духовності, що прийшла з півдня. Духовності, що зросла над південними морями й вододілами і розпросторилась, як кров по жилах, ідучи вгору Дніпром, Дністром, Дунаєм, Бугом і Доном, несучи до найглухіших закутків українських земель подих півдня. (...) Нарешті друга напрямна українських земель і раси – це Північ. Звідти прийшла династія норманів, звідти, як і з півдня, прийшли користі торговельного посередництва, культурної виміни. Звідти ж прийшов такий важний первень раси як готи. Бо де ж поділася головна маса остроготів і їх велика держава, коли не перейшла в кров українців? Врешті, на північ була військова експансія київських князів, там була найбільша домінація Києва – Новгород». Таким чином, «горизонталь» Донцова для Липи неприйнятна, їй він протиставляє вертикальну вісь «Північ-Південь», і саме в реалізації такої геополітичної вісі полягає, на думку Ю. Липи, майбутнє України.

Що ж криється за таким поверхневим протистоянням? Наскільки Донцов і Липа протистоять один одному насправді? Відповідаючи на щойно поставлені питання, спробуємо здійснити своєрідну деконструкцію представленої у творах Донцова дихотомії «Схід-Захід»,

показати її умовність, котра стане більш зрозумілою, якщо поглянути на неї у ширшому контексті.

Піднесена до рівня міфології опозиція «Схід-Захід» у концепції (чи, радше, концепціях) Донцова насамперед відіграє роль засобу, котрий констатує радикальну антиросійську налаштованість українського націоналізму. Для Донцова цілком очевидним є принциповий антагонізм українців та росіян. Цей антагонізм він репрезентує по-різному: як радикальну відмінність культури і етнопсихіки, як боротьбу за «право первородства на Сході Європи» («Правда пращів великих»), як різну цивілізаційну приналежність тощо. Не дивлячись на те, що світогляд Донцова еволюціонував, одне в ньому залишалося незмінним: ворожість до Росії і протиставлення їй України. Так, зокрема, в «Культурі примітивізму» (1918 р.), слухно викриваючи низку негативних елементів російської ментальності та культури, він, одначе, також критикує росіян за те, що вони не зазнали достатніх європейських культурних впливів. Шляхам розвитку російської духовності та інтелектуальної думки він протиставляє, для прикладу, західну схоластику, яка, «намагаючись довести розумом догми Церкви, кріпила, мимо власної волі, дух досліду й авторитет розуму», «зробила предмет віри предметом розумування й піднесла через те людину зі сфери віри у сферу сумніву», «принесла новішу засаду у світ, ніж ті, що їх голосили отці Церкви... – принцип суверенітету розуму». Пізніше, як знаємо, Донцов став виразним противником культу розуму, сумніву та «досліду», зате підняв прапор християнської України як ворога більшовицької Москви.

Пропагований Донцовим «окциденталізм» мав, щоправда, й інші функції. Приміром, Донцов хотів надихнути українців західним, «фаустівським» духом активності (Див. зокрема його статті «Дух американізму», «Патрія чи Еклезія?» чи розділ «Світогляд “фаустівських” і “буддистських” народів» в «Націоналізмі»). Цей же «окциденталізм» створював позитивний ідеал традиційного європейського суспільства (водночас традиційній Європі протиставлялася Європа, що виростала з Французької революції, котра «глибоким ровом, загаченим трупами, залитим кровію, – відділила давню, традиційну Європу від нової. Замість Бога – поставила на трон людський “суверенний розум”, замість володарів з ласки Божої – анонімову масу, замість ідеа-

лу свободи – ідеал рівності» («Сила крові...»). Та найперша функція «окциденталізму» і радикального протиставлення Сходу і Заходу – це підсилення антиросійської спрямованості українського націоналізму.

Дмитро Донцов має низку заслуг перед українською нацією, і його послідовна антиросійська позиція – це одна з найважливіших заслуг, котру важко переоцінити. Кілька століть російської окупації центральних та східних земель України, а також явище москвофільства в Галичині та на Закарпатті своїми наслідками несли величезну небезпеку для визвольного руху. Донцов стояв в авангарді боротьби проти цих небезпек. Часом до його думки прислуховувалися, і це приносило користь усій нації. Так, зокрема, було в міжвоєнний час, коли донцовський «Літературно-науковий вісник» очолив інтелектуальну боротьбу проти радянофілів. Натомість досвід поразки Національно-визвольних змагань 1917–1920 років свідчить про те, наскільки шкідливими були надії на мирне співжиття з Москвою.

Можемо твердити, що націоналістичний рух, а також державницько налаштоване українство назагал поділяло «окцидентальну» міфологію Донцова. Достатньо згадати формулювання «на грані двох світів» з Декалогу українських націоналістів: «Дух відвічної стихії» зберіг українців «від татарської потопа», тобто від руйнівного впливу Сходу, щоб ті на грані двох цивілізацій «творили нове життя» (щоправда, і «на грані двох світів», і «нове життя» мають альтернативні смисли, актуальність яких зростає).

Ідея України як бастиону християнського Заходу супроти більшовицького Сходу активно пропагувалася в міжвоєнний час і була особливо актуальною під час Другої світової. При цьому до неї звертали не лише націоналісти, але й клерикальні кола (від поміркованих «католицьких націоналістів» на чолі з митрополитом Шептицьким (один з провідних ідеологів – о. Микола Конрад) до клерикалів-конформістів на чолі з єп. Хомишиним, котрі вважали, що боротьба з поляками перед лицем більшовицької загрози є недоречною). Наявність у суспільному дискурсі сильно вираженої дихотомії «Схід-Захід» легко простежити, звернувши увагу на ідеологічне обрамлення Дивізії «Галичина». «Йдіть боротися проти орди, що надвигається дорогами татарви на наші землі» – закликав українських добровольців

о. Василь Лаба, підкреслюючи таким чином міф України як бастіону у боротьбі зі східними «татарами»-більшовиками. Цей же міф прослідковується в Марші вояків Дивізії:

*І наче грім, як хмаролім,
Проб'є луна – ввесь Кремль до дна:
Іде в похід на дикий схід
Дивізія «Галичина».*

Образ «дикого сходу» аж ніяк не був чужим для українських націоналістів. Проте потрібно пам'ятати, що він стосувався у першу чергу (якщо не виключно) Росії. Що ж стосується «іншого Сходу», то в теорії і практиці українського націоналізму важко знайти наївний і обмежений європоцентризм і відповідні йому ксенофобію та культурний расизм. Такий європоцентризм важко знайти в Конференції поневолених народів Сходу Європи і Азії та в подальшій діяльності Антибільшовицького блоку народів. Його важко знайти у критиці західного імперіалізму відносно азійських народів, котру демонстрували лідери ОУН, не дивлячись на тогочасну геополітичну кон'юнктуру. Його важко знайти у тому, що після Другої світової війни Донцов ставив за приклад мусульманські народи, котрі зберегли власні традиції та духовність.

Як бачимо, апеляція до дихотомії «Схід-Захід» була достатньо прагматичною і стосувалася боротьби з Росією та наслідками її колоніалізму. Враховуючи це, можна твердити, що розбіжності між Донцовим та Липою (автором праці «Розподіл Росії») були не такими вже й великими. Однак механізм, до запуску якого значною мірою спричинився Донцов, з часом почав діяти далеко не на користь української нації. Це стало помітним уже невдовзі по завершенні Другої світової, коли інтелектуальний виклик націоналізму, вісниківству й особисто Д. Донцову зробило середовище т. зв. «Мистецького українського руху» (МУРу). Ю. Шерех, Ю. Косач та інші представники МУРу звинувачували Донцова у тому, що той у міжвоєнний час «відгородив» українців від Європи з її «прогресивними ідеями», а відтак Донцова потрібно залишити в минулому, адже «Україна – це Європа» і т. д. Подібна логіка, на превеликий жаль, виявилася до-

силь життєздатною і її домінування неважко помітити у суспільному дискурсі сучасної України. Те, що було створено як рятівні ліки, з часом перетворилося на страшну отруту, котра присипає пильність, робить імунітет безборонним відносно розкладницьких ідей, котрі продовжують іти до нас із Заходу, призводить до неоколоніальної коми, з якої українців можна вивести лишень радикальним революційним шляхом.

Сьогодні доводить слушність зауважень Юрія Липи і вказує на шкідливість дихотомії «Схід-Захід» як парадигми геополітичного і цивілізаційного мислення. Українці ще досі не засвоїли Донцова, але їм терміново необхідно засвоювати Липу, відмовлятися від згубної геополітичної парадигми, парадигми «пораженства», й утверджувати, натомість, парадигму мислення суб'єкта, а не об'єкта Історії.

Між іншим, зауважимо, що ідея вісі «Північ-Південь» не була чужою і для самого Донцова. Що стосується історіософської та культурологічної площини цього питання, то пригадаймо, приміром, той факт, що у «Дусі нашої давнини», репрезентуючи власну «расову теорію», Донцов віддає провідне місце саме «медитеранцям» та «нордійцям» – представникам Півдня та Півночі. Згодом, незважаючи на «неполіткоректність» подібної риторики, Донцов закликав українців відродити у своїх серцях «давню варязьку міць» («Пам'яті В. В. Радзимовської»), повернутися до «гордого духу неспокійного і завзятого варяго-руського Києва» («Правда прадідів великих»). Водночас не варто забувати й про те, що Донцов поділяв і практичні геополітичні міркування Липи, зокрема позитивно відгукнувся про його книгу «Чорноморська доктрина» (Див. про це у присвяченій Донцову монографії Сергія Квіта).

Зрозуміло, що Росія на сьогоднішній день продовжує залишатися ворожою українцям геополітичною силою. Її небезпека полягає не лише в імперському реваншизмі як такому, але й у тому, що цим своїм реваншизмом вона штовхає українців у «теплі обійми» ліберального Заходу. Відмова від парадигми «Схід-Захід» є надважливою для протидії цьому другому аспектові російської небезпеки. Натомість збереження цієї парадигми грає на руку не антиімперській боротьбі, а втягуванню України в мондіалістську орбіту Заходу. Неважко помітити, що сьогоднішні «антиросійські» настрої багатьох громадян

України пов'язані не з усвідомленням необхідності боротьби за «право первородства на Сході Європи», не з усвідомленням того факту, що «зверхність Москви над Києвом може бути усунена лише перемогою Києва над Москвою» (Дм. Андрієвський), а з критикою «авторитарного путінського режиму».

Геополітичні ідеї Ю. Липи залишаються актуальними. Поза сумнівом, їх необхідно розвинути, піддавши попередньо ревізії. Їх не варто абсолютизувати, жертвуючи, натомість, ретельним аналізом нинішньої геополітичної ситуації у світі. Та забувати про пропаговану ним вісь «Північ-Південь» є злочином, за який укотре буде розплачуватися вся українська нація. Ця вісь має реальні передумови для втілення, однак найбільша її користь полягає у тому, що вона перекреслює згубні геополітичні та світоглядні орієнтації, дотримання яких означає українську поразку, перекреслює уявну «неминучість» вибору між Дияволом та Вельзевулом.

Розділ 2

РЕВОЛЮЦІЯ CONTRA «ЄВРОМАЙДАН»

Націоналісти, відігравши ключову роль у поваленні режиму Януковича, програли битву за визначення змісту протестного руху. Грубо кажучи, націоналістами була програна битва за назви. З самого початку Майдану його «діджеї» намагалися спрямувати протести виключно у русло підтримки євроінтеграційної політики. Значною мірою їм це вдавалося. На «аполітичному Майдані», котрим керувала Руслана Лижичко, навіть гасло «Банду геть!» вважалося провокацією. Лише після розгону Майдану в ніч на 30 листопада «діджеям» *a la* Лижичко вже не вдавалось обмежити дискурс протесту виключно євроінтеграційною риторикою, адже на перше місце вийшла ненависть до чинної влади на чолі з Януковичем. Проте маркери були розставлені, і протягом тривалого часу протестному руху судилося перебувати в силовому полі концепції «Євромайдану», а справжнім революціонерам – носити ярлик «провокаторів».

Націоналісти – спочатку ВО «Тризуб» ім. С. Бандери, а потім і «Правий сектор» – протягом усього Майдану проповідували ідею Національної революції (тобто робили те ж саме, що і в попередні роки). Поступово ця ідея почала знаходити підтримку у демонстрантів. Щоправда – у редукованій формі. Протестні маси все чіткіше почали вимагати відставки не лише уряду, але й самого Януковича. Знайшла поширення ідея заборони Партії регіонів та КПУ. Зросли антиолігархічні настрої. Частково зміст поняття «Національна революція» відображало гасло «повного перезавантаження влади». Однак усе це не розкривало повного змісту Національної революції.

Виступаючи на одному з лівацьких мітингів, словенський філософ-фрейдомарксист Славој Жижек розповів доволі глибокий анекдот. Хлопця зі Східної Німеччини посилають працювати в Сибір. З огляду на те, що його листи буде переглядати цензура, він говорить своїм друзям: «Давайте домовимось про таємний код. Якщо лист буде написано синім кольором – значить, я пишу правду, якщо червоним – брехню». Через певний час його друзі отримують листа: «Тут все чудово... Єдине, чого не можна купити – це червоні чорнила». Жижек підсумовує мораль цієї байки-анекдоту: «Цей анекдот – про нас... У нас є всі свободи, котрі ми хочемо. У нас лиш немає червоних чорнил – мови, що здатна передати нашу несвободу». Українців протягом усього періоду неокolonіальної «незалежності» годували демоліберальною риторикою, тож немає нічого дивного в тому, що під час Майдану вони не мали мови, володіючи якою, вони змогли б зрозуміти зміст націоналістичних закликів.

Протягом листопада 2013 року – лютого 2014 року між собою змагалися три основних дискурси протесту: «ідеалістичне» бачення Національної революції з боку націоналістів, концепція «Євромайдану» і стихійний дискурс противладного протесту, котрий включав у себе елементи першого та другого дискурсів. З одного боку, націоналістичному баченню революції протистояв бренд «Євромайдану». З іншого боку, розлючене на владу суспільство, все більше втрачаючи довіру до «євромайданної» опозиції, усе ж не могло прийняти всієї повноти націоналістичних ідей. На жаль, останній факт змусив націоналістів деякою мірою спростити свій дискурс (так уже траплялося в історії, зокрема тоді, коли під час Другої світової війни ОУН довелося мобілізувати під своїми прапорами величезне число людей в Західній Україні, а також розгорнути свою діяльність на теренах Наддніпрянщини).

Названі у попередньому абзаці дискурси відповідали трьом представленим на Майдані силам – націоналістам (передусім «Правому сектору»), опозиції та основній масі протестувальників. Уся еволюція протесту полягала у звільненні дискурсу останніх від впливів опозиції та «діджеїв» і його рухові в бік націоналістичного дискурсу.

Двоєко можна розцінювати запропоноване Олегом Тягнибоком поняття «Революція гідності». З одного боку, цей термін відображає об'єктивні зміни у сфері суспільної свідомості. З іншого боку, поняття «Революція гідності» усе ж не має чіткого ідейно-програмового змісту.

Під цим кутом зору заклик до «Революції гідності» (а не Національної революції) був литтям води на млин «Євромайдану» – симуляції життєво необхідної для нації революційної боротьби.

У доволі глобальній перспективі «Євромайдан» був захисним інструментом пануючої Системи – кримінально-олігархічного режиму внутрішньої окупації. У багатьох випадках діяльність опозиції об'єктивно спрямовувалася на збереження режиму Януковича. Одначе для нас є важливішим той факт, що сама опозиція була елементом режиму внутрішньої окупації. Як в умовах американської політичної дійсності протиборство демократів та республіканців є механізмом стабільного функціонування демоліберальної системи, так і в Україні «влада» та «опозиція» – це всього лиш театральні ролі, елементи вистави, за лаштунками якої криється справжня, неоколоніальна, сутність політичного життя.

Боротьба з режимом Януковича – це поверхневий вимір Майдану. Сутнісний вимір боротьби полягав у протистоянні режиму внутрішньої окупації та націоналістичної візії майбутньої України, шляхом до якої є революція. Відтак Майдан був ареною протистояння «Євромайдану» та справжніх революційних сил та ідей. На жаль, переміг саме «Євромайдан». Одначе, поглянувши на нещодавнє минуле, ми зможемо не лише повчитися на власних помилках, але й побачити окремі позитивні моменти, котрі ще зможуть відіграти свою роль у майбутньому.

«ПРОВОКАТОРИ» І ШКОЛА ПОЛІТИЧНОГО БАЖАННЯ

Характер поведінки демонстрантів від самого початку акцій протесту аж до 19 січня говорить про низку проблем, притаманних нашому суспільству. Серед цих проблем ми можемо виокремити ментальний паціфізм, рабське ставлення до закону, високий рівень маніпульованості суспільства з боку політикуму та ЗМІ.

Ще до розгону Майдану 30 листопада «діджеєм» вдалося сформува-ти чіткий маркер: український протестувальник не може поводитися агресивно, порушувати закон, вдаватися до силових методів боротьби – той, хто так поводиться, є «провокатором». Після подій 1 грудня цей маркер був закріплений.

Те, що люди легко повірили опозиції, говорить про їхню маніпульова-ність. Що було в руках націоналістів? Кілька сайтів, кілька сторінок у соцмережах, а ще – жертовність та щирість. Що було в руках опозиції? Контроль над провідними ЗМІ, статус, доступ до сцени Майдану, звич-ка брехати. З таким співвідношенням сил націоналісти могли чинити опір псам режиму Януковича, та їм було важко повести за собою масу. Одначе проблема полягала не лише в об'єктивних інформаційних пе-ревагах опозиції, але й у особливостях ментальності та світогляду про-тестних мас.

Люди вірили у брехню опозиціонерів з-поміж усього іншого тому, що їм було легко у неї повірити. У те, що український патріот може не послухатися слів про «мирний протест» і штурмувати кордони співро-бітників міліції, повірити було важко. Натомість легко було повірити у те, що цей патріот – це, насправді, «тітушка» і провокатор. Протягом кінця листопада і грудня 2013 року можна було констатувати жахливе спостереження: на думку обивателя, українець узагалі не мав права на силу. Українець міг бути жертвою насильства (культ «побитих студен-тів»), але він аж ніяк не мав права вдаватися до активних силових мето-дів боротьби.

Причину того, що справжніх революціонерів відразу ж почали називати «провокаторами», варто шукати не лише у спритності Порошенка та міліцейських «пацифістів», але й у рабській ментальності багатьох наших співвітчизників. Їхні черстві серця погано качали кров, їхній мозок страждав від кисневого голодування, їхня свідомість не могла вмі-стити того, що було для неї чужим. Вони звиклися з тим, що українці – це народ, який постійно терпить і страждає. «Беркут» розігнав Майдан? У це вони повірять, навіть почнуть обурюватися. Українці вирішили помститися, вийшли на шлях реваншу? Цього не може бути! – Подумають рабські душі. – Поза сумнівом, це провокація Москви, Банкової, ворога усіх часів і народів Дмитра Корчинського... Агресивними молодими людьми в їхній уяві могли бути лише «тітушки», але аж ніяк не україн-

ські патріоти. Як атеїст не може повірити в диво, так і ці люди не могли повірити, що українство – це не лише сльози, соплі та танці на Майдані. У їхній світоглядно-ментальній парадигмі достатньо було потанцювати, покричати «Героям слава!» і обуритися черговими жертвами, аби «кляті воріженьки» якось автоматично зникли «як роса на сонці». Все, що виходило поза межі цієї парадигми, було, на їхню думку, від лукавого (або, знову ж таки, від Банкової).

Перший місяць протесту був місяцем амнезії та шизофренії. Амнезія полягала у швидкому забутті справедливих бажань, котрі усе ж проби-валися крізь мури вищезмальованої парадигми. Та ж зачистка Майдану 30 листопада викликала доволі сильний гнів і жадання помсти. Одначе ці бажання були якимись «миттєвими», занадто короткими, аби пере-творитися на відчутний соціологічний показник.

У багатьох обурених громадян ірраціональний гнів раціоналізував-ся у формі чіткого прагнення – відставки Януковича. Проте опозиція допомогла забути і це прагнення (навіть, якщо для більшості шлях до його реалізації лежав крізь «законність» та «мирний протест»). Замість вимоги відставки Януковича опозиція озвучила кволу вимогу відстав-ки уряду (задля «більшого радикалізму» Яценюк навіть висунув ідею відправити Азарова на курси вивчення української мови). І народ цьо-му зрадів. Попереднє бажання якось забулося. На початку Майдану українці лиш почали вчитися бажати. Протягом двох десятиліть їм ба-гато чого «хотілося», проте сказати «Хочу!» вони не наслідувалися – не дозволяла рабська парадигма мислення...

Шизофренічність учасників акцій протесту була добре помітною націоналістам. Достатньо звернути увагу на використання учасника-ми акцій протесту націоналістичних вітань «Слава Україні – Героям слава!» та «Слава Нації – Смерть ворогам!», аби констатувати непослі-довність демонстрантів, котра граничила з банальним роздвоєнням особистості.

«Слава Україні – Героям слава!» – це націоналістичне вітання, офі-ційне вітання ООН. Коли «Слава Україні – Героям слава!» кричали люди, котрі називали новітніх націоналістів-революціонерів «провокатора-ми», це, як мінімум, виглядало дивно. Організований націоналістичний рух – спочатку УВО, а потім і ООН та УПА – увійшли в українську історію саме як «провокатори». УВО-ООН-УПА, увібравши до своїх лав найбільш

сміливий, найбільш жертвний елемент української нації, завжди оббріхувалися, називалися провокацією ворожих спецслужб і т. д.

Для УВО та ОУН не був чужим так званий «маятник провокацій та революції» – революційна тріада «Провокації! Репресії! Революція!» Приміром, коли поляки намагалися закріпити власний окупаційний режим, «тітушки» із УВО влаштовували саботажі, експропріації та інші провокаційні заходи. Відповіддю поляків була пацифікація, внаслідок якої постраждало чимало мирних українців. Проте після того влаштованого поляками погрому мирні настрої стали менш непопулярними. Натомість ідея революції захоплювала тисячі українських сердець. «Батьки народу» із УНДО та інших поміркованих середовищ називали націоналістів провокаторами, проте куди поділися всі їхні «реальні здобутки», коли у 1939 році Галичина була окупована більшовиками? Їх не стало. А загартована у перманентній революції ОУН залишилася і продовжила боротьбу.

Такими ж самими «провокаторами» були вояки УПА. Саме створення УПА було величезною «геополітичною авантюрою». На той момент більшість патріотично налаштованих українців підтримували «євроінтеграцію» у гітлерівську «Нову Європу». Однак націоналісти, зрозумівши, що для українців там місця немає, почали боротьбу на два фронти, не дивлячись на те, що німецька пропаганда називала їх агентами НКВД, і цю риторику підтримувало значне число українських націонал-демократів.

Використання мітингувальниками вітання «Слава Нації – Смерть ворогам!» узагалі було кумедним. Як можна було кричати «Смерть ворогам!» і водночас говорити «Наша акція мирна» та носити міліціонерам чай та печиво?

Говорячи про обмеженість протесту виключно рабськими методами, про цькування революціонерів-«провокаторів» та перебування мітингарів у силовому полі «Євромайдану», потрібно згадати про ще одну річ – мантру «Що ж про нас подумає Захід?» (як варіант – «Що ж про нас подумає цивілізований світ?»).

Дивлячись на Захід колоніальними очима, українці пацифікувалися. Із Заходом у них уже давно асоціювалися так звані «демократія», «права людини», «громадянське суспільство», «правова держава». Під час Майдану до цих фетишів чомусь додався наголос на виключно

мирних формах протесту. Складалося враження, що між Заходом та Україною існує якась інформаційна залізна завіса, і українці не мають ні найменшого уявлення про те, як відбуваються акції протесту десь у Франції, Іспанії чи Норвегії, про те, як горять автівки, трощаться вітрини чи атакуються поліцейські кордони. Так само, щоправда, українці не звертали своєї уваги на те, що в країнах «демократії та прав людини» демонстрації розганяються із не меншою жорстокістю, ніж в Україні (принаймні, до лютневих подій), а політичні сили, котрі творять собою альтернативу існуючій демоліберальній системі, піддаються репресіям (достатньо згадати жорстоке придушення акцій протесту проти гомодиктатури у Франції або арешти та вбивства націоналістів у Греції).

Захід і дійсно хотів бачити в Україні мирні протести. Проте потрібно було бути надзвичайно наївним, щоб не розуміти, що він банальним чином боявся пробудження української національної стихії – боявся Національної революції (доказом цього є те, що під час Майдану Захід неодноразово засуджував зростання в Україні націоналістичних настроїв). Антирежимні виступи в Україні були вигідні Заходу в якості тиску, котрий змусить Януковича змінити власний геополітичний вектор. Натомість суттєва зміна існуючої суспільно-політичної системи на користь інтересів української нації Заходу була невігідною.

Можливо, будучи впевненими у тому, що після революційного усунення Януковича націоналістичний фактор в Україні буде мінімальним, деякі політичні чинники на Заході підтримали б силовий сценарій. Водночас, з огляду на постійні заклики до «діалогу» та «компромісу», можна було зробити висновок про те, що на Заході усвідомлювали елементарний факт: далеко не всі учасники акцій протесту прагнуть колоніальної євроінтеграції. Зрештою, народ, котрий прокинеться і загартується в полум'ї Національної революції, зможе повстати і проти «демократизаторів» та їхніх місцевих прислуг. Це також лякало західних «олімпійців».

Риторика «Що про нас подумає Захід?» все активніше використовувалася тоді, коли інші стримуючі чинники мінімалізувалися. Так само, як гори позначають місце стику тектонічних плит, риторика «Що про нас подумає Захід?» маніфестувала собою конфлікт «Євромайдану» й революції. У якомусь сенсі ця риторика була останнім

оборонним валом «Євромайдану». Відхід від неї означав водночас і радикалізацію протесту, і розчарування в ЄС. І справді: чим звичнішими на Майдані ставали балаклави, каски, бронешлани та засоби протидії міліції, тим меншими були надії на те, що «Захід нам допоможе». Анекдотична «стурбованість», котру висловлювали західні політики, руйнувала євроінтеграційні ілюзії і навіть породжувала епізодичні настрої євроскептицизму (щоправда, ці тенденції, на превеликий жаль, не змогли цілком переломити ситуацію). У вирішальні дні лютого Майдану вже було байдуже, яких домовленостей в «ім'я миру та демократії» було досягнуто між Януковичем та опозицією за посередництва представників Заходу – люди чітко бачили перед собою ціль і прагнули її досягти.

Попри амнезію та шизофренію, попри рабську парадигму мислення, попри піддатливість на маніпуляції, українці вчилися – вчилися бажати. Майдан виявився школою політичного бажання, «провокатори» – невизнаними вчителями. У міжвоєнний період націоналістичний рух був сильний тим, що поставив волюнтаристське «Хочу!» понад усі умовності накиненої окупантами «реальності». Донцов, ідеї якого панували в той час у серцях націоналістичної молоді, вихвалявся: «Приємно, що замість анонімного “історичного процесу” ми поставили наше тверде “Я”, що слово “Хочу” – зачали в нас вимовляти без страху». Так само українці під час Майдану вчилися вимовляти слово «Хочу!» і цим словом самостійно творити реальність.

Звісно, майстер-клас волюнтаризму належав «провокаторам». Першою суттєвою перемогою націоналістичного волюнтаризму були події 1 грудня. Націоналісти повели за собою людей із Михайлівської площі на Майдан Незалежності, захопили приміщення КМДА та Будинку профспілок, спробували взяти штурмом Адміністрацію Президента. «Провокатори»-націоналісти заманіфестували власне «Хочу!», показали, що серед українців ще живуть лицарі, здатні рубати своїм мечем огидне мереживо брехні й несправедливості. Іншим проявом волюнтаризму стала руйнація істукана В. Леніна 8 грудня. Те капище простояло всі роки неокolonіальної незалежності, простояло «помаразм» 2004 року, простояло анемічний указ В. Ющенко про боротьбу з пам'ятками тоталітаризму. Але раптом воно впало. Чому? Та тому, що так захотіли націоналісти, і їхня воля перекреслила і наявних поруч співробітників

МВС, і мітингуючих гречкосіїв, котрі усюди бачать «провокації», і різні юридичні нюанси. Це була коротка мить Революції. Далі ці миті стали частішими і тривалішими, і саме зростання волонтаризму змусило Януковича втекти з країни.

Для того, аби руйнувати ворожу реальність і творити свою власну, самого «хочеться» замало. Для цього потрібне тверде і рішуче «Хочу!» – чітке бажання, виразна візія і воля до її втілення. Українці своїм «Хочу!» перекреслили правління Януковича, але не перекреслили режиму внутрішньої окупації. Та попри це, перші заліки з націоналістичного волонтаризму були зараховані, а це відкриває перед нами простір широких перспектив.

ПАРАДОКС ЗАКОНІВ 16 СІЧНЯ

Переломним моментом акцій протесту стали зіткнення з міліцією, що розпочалися 19 січня на вулиці Грушевського. Головну причину цього перелому слід шукати у прийнятих напередодні, 16 січня, «диктаторських законах».

У разі, якби 19 січня не вибухнув конфлікт на Грушевського, він виник би десь на Інститутській, під Адміністрацією Президента (тобто ми мали б Банкову-2) чи під Верховною Радою. Для керівництва та й, зрештою, рядових бійців «Правого сектору» було цілком зрозуміло, що цього разу проґавити можливість ескалації конфлікту означало б приготувати собі місце в закладах вітчизняної пенітенціарної служби. Але хід подій приніс декілька щасливих для розгортання революційної боротьби моментів. На час проведення чергового віча його учасники вже були доволі розчарованими в опозиції. Люди розуміли складність ситуації й хотіли принаймні одного – визначення лідера з-поміж опозиційної трійки. Однак навіть на такий «радикалізм» опозиція не спромоглася. Наступний щасливий момент – спроба «Автомайдану» проїхати до Верховної Ради і спротив з боку міліції. На конфлікт між

представниками «Автомайдану» та міліції досить оперативно зреагували бійці «Правого сектору». Скромна бійка, що зав'язалася на вул. Грушевського, переросла у події епохального значення.

Силовий конфлікт між «Правим сектором» та співробітниками МВС міг так і залишитися черговою «провокацією». Проте настрої, що панували на Майдані, був уже не той, що 1 грудня. Було доволі цікаво споглядати, як ввечері 19 січня під сценою Майдану перебувало не більше 100–150 чоловік. Решта була на Грушевського або на Європейській площі. Люди йшли з передової до Будинку профспілок і в зворотному напрямку так, неначе самої сцени не існувало. «Діджей» щось мимрив про «мирний протест», говорив, що події на Грушевського і сам Майдан – це різні речі, але при цьому у стані якоїсь розгубленості уже не називав учасників протистояння з міліцією «провокаторами» (хоч вдень така риторика ще лунала).

Майдан змінився через втому, розчарування в опозиції й усвідомлення безперспективності подальшого «мирного стояння» в умовах прийнятих 16 січня законів. Щодо останнього, то тут, власне, і криється парадокс: на радикалізацію протесту, котрий намагалися тримати в рамках «Євромайдану», вплинуло прийняття цілком «євроінтеграційних» законів.

16 січня парламент прийняв ряд законів, більшість із яких цілком відповідає європейській практиці. Лише нав'язані українцям шаблони мислення не дали їм зрозуміти, що так звані «диктаторські закони» – це юридичні норми, котрі є звичними в умовах західних демократій.

Тут не буде зайвим зробити акцент на хибності протиставлення понять «диктатура» та «демократія». Таке протиставлення можна було спостерігати під час обговорень законів 16 січня, мовляв, ці «диктаторські» закони є антидемократичними і перекреслюють шлях України до Європи. Насправді ж протиставлення понять «диктатура» та «демократія» є банальним риторичним прийомом, котрим користуються апологети ідеології лібералізму. Класичний приклад такого протиставлення ми можемо знайти у книзі ідеолога «кольорових революцій» Джина Шарпа «Від диктатури до демократії».

У своїй книзі Шарп (до речі, колишній лівак-троцькіст, котрого завербували американські спецслужби) вводить доволі умовне поняття диктатури. Під це поняття він підводить найрізноманітніші режими, котрі відрізняються від західних ліберальних демократій: від комуніс-

тичних держав – до військових диктатур або ж ісламських режимів. Типологічна єдність цих режимів є ілюзорною, адже, приміром, комунізм є ближчим до ліберальної демократії, аніж до режимів, заснованих на релігійних принципах. Однак Шарп мислить за принципом «Хто не з нами – той проти нас».

У своєму протистоянні з демонстрантами влада спробувала запровадити ті самі норми, котрі забезпечують ліберально-демократичні режими на Заході. Наприклад, жорсткі вимоги щодо проведення мітингів (включно з заборонаю маскувати обличчя) для західних країн є нормою. Такою ж самою нормою є високий рівень цензури. Звичною для Заходу є відповідальність за заперечення «злочинів фашизму». В Україні цей закон приймали для боротьби проти українського націоналізму і підтримки радянської міфології. В умовах Заходу антифашистська міфологія є однією з опор тотального панування лібералістичної ідеології. Не варто забувати, що «диктаторські закони» були схвалені «демократичними» ОБСЄ та Венеціанською комісією, котрі побачили в них звичні методи боротьби з «політичним екстремізмом».

Сприйняття учасниками акцій протесту законів 16 січня відбувалося в смисловому полі «Євромайдану». Проте їхнім наслідком став відхід протесту від концепції «Євромайдану» в напрямку Національної революції. В цьому, власне, і полягає їхнє парадоксальне значення.

ПРОТЕСТ ЯК ПОДОЛАННЯ ВІДЧУЖЕНОСТІ НАСИЛЬСТВА

І на події 1 грудня 2013 року, і, тим паче, на січневій та лютневій події 2014-го цікаво поглянути під кутом зору не просто націоналізму, але й традиціоналістичних світоглядних орієнтирів. Так історично склалося, що закони та ті, хто їх захищають, в українському випадку зазвичай були пов'язані з окупаційною владою. Однак не варто забувати, що тотальне панування закону і держави над особистістю і

суспільством – це глобальне явище, пов'язане з утвердженням Модерну. В Новому часі держава припинила бути органічною формою здійснення влади і перетворилася на відчужений інститут, який тяжіє над суспільством та особистістю. Саме в Новому часі держава проголосила власну монополію на насильство, причому монополію воістину тоталітарну (заключні акорди цього тоталітаризму ми сьогодні бачимо на Заході у вигляді диктатури ювенальної юстиції, коли батьки за щонайменше «виховне насильство» можуть бути позбавлені прав). Протистояння з міліцією та інші революційні дії під час Майдану – це, з-поміж іншого, повстання проти державного тоталітаризму, повстання вільної людини проти мертвого бюрократичного механізму.

Оточуючий сучасну людину світ характеризується не просто відходом від сакральних знань минулого, але й відчуженістю від органічних, традиційних форм життєдіяльності. Це зауваження стосується, зокрема, праці, дозвілля, статевого життя і, неодмінно, сфери насильства. Останнє супроводжує сповнену недосконалістю людину протягом усієї історії її існування. Ба більше: зрозуміле більш широко, насильство є невід'ємним елементом у структурі космосу. Та наразі ми зупинимося на проблемі фізичного насильства в житті людини і суспільства.

Християнство та чимало інших релігій ставили в осердя своєї проповіді заклик до миру. Проте цей заклик означав не механічне заперечення насильства, а підняття на рівень, котрий є вищим необхідності його застосування. Однак, навіть ідучи таким шляхом, цілковито уникнути насильства неможливо. Вигнання Ісусом Христом міняйлів із храму є чи не найяскравішим доказом на користь цієї тези.

Протилежністю до християнського розуміння проблеми насильства була й залишається логіка прогресистів. По суті, сам «Прогрес» у християнській топіці постає як Антихрист. «Прогрес» постав перед людством не як страхітливий демон, а як Лже-Христос, Лже-Спаситель, котрий улесливо пропонує збудувати Рай на землі, врятуватися тут і зараз. Одним із вимірів прогресистської віри у можливість здобуття земного Едему є пацифізм. Якщо християнство пропонує людині, йдучи шляхом любові, піднятися над насильством і водночас змиритися з фактом його неминучості (а відтак – і святого обов'язку вдаватися до нього за деяких умов), то прогресизм просто табує насильство, лицемерно вдаючись при цьому до його послуг.

Характерна для прогресистів утеча від трагізму життя нерідко оберталася у сумний фарс, і в жертву «Прогресу» та «миру на всій планеті» приносилися мільйони людських існувань. Сьогодні, в часи капіталізму, лібералізму та глобалізму, ми продовжуємо чути Антихристовий заклик до миру. Антихрист говорить про мир, коли бачить спалахи національно-визвольної боротьби. Антихрист говорить про мир, коли бачить загрозу однополярному світу. Він говорить про мир кожного разу, коли люди підіймаються на боротьбу за Правду. Та коли касетні бомби падають на мирних жителів, єдина провина яких – це їхня «відсталість» (релігійність, національна незалежність тощо), то Антихрист починає говорити про необхідність встановлення демократії в усьому світі...

Встановлення прогресистського «миру» окрім утечі від трагізму життя має два досить виразних виміри: відчуження людини від сили і відчуження самої сили від служби благородним цілям. В умовах тоталітарного лібералізму ідеальним громадянином є «законослухняний», паціфікований індивідуум (чи дивідуум). Він відчужений від необхідності вдаватися до насильства, бо за нього це робить професійна армія та поліція. Останні є відчуженими, по-перше, від служби високим (передусім – релігійним) цілям і, по-друге, від політичної влади: солдат за умов капіталізму – це не лицар, котрий служить Церкві і користується отриманим від неї мечем світської влади, а наймит (на нинішній момент) транснаціональних корпорацій та контрольованих ними урядів. В умовах повноцінного, традиційного суспільства воїн і політичний правитель – це одна й та ж особа. За нинішніх умов солдат – це своєрідний пролетарій, відчужений від процесу та «продуктів» власної праці.

Відчужений від насильства індивідуум (чи, знову ж таки, дивідуум) являє собою досить жалюгідне видовище. Насамперед, він (чи воно) перетворюється на екран для проекції смислів аберованого насильства. Сучасний кінематограф, музика, відеоігри тощо забезпечують існування надпотужного потоку таких смислів. Кіношедеври *a la* стрічки Мела Гібсона складають незначний відсоток від культурного простору, що формує сучасну міфологію насильства. Модним сьогодні є образ не лицаря або революціонера, а, фактично, бандита, аморальна сутність якого за замовчуванням змальовується як щось позитивне. Саме ж

здійснюване ним насильство є переважно гіперреальним. Воно не має нічого спільного з розповіддю про реальний бій під час війни або із сагою про Зіґфріда, котрий убив дракона. І перше, і друге може слугувати архетипом, що проектується у життя окремих осіб та цілих спільнот, облагороджуючи і милітаризуючи їх; гіперреальне насильство натомість своєю гіперреальністю приречене на те, щоб не залишати меж віртуального простору або ж, вирвавшись за ці межі, реалізовуватися у надзвичайно збочених формах (як от здійснення школярами, котрі перебувають під впливом фільмів або комп'ютерних ігор, серійних убивств своїх однолітків).

Будь-яка держава априорі є інститутом насильства. Проте органічна держава не проголошує насильство своєю абсолютною монополією. Зрештою, така держава є плодом самореалізації людей, а не гетерогенним інститутом, що тяжіє над соціумом. Відтак творче насильство такої держави виростає із творчого насильства людей, котрі за своєю природою покликані тримати у руках меча. Натомість модерна держава намагається бути монополістом у сфері насильства. За таких умов люди, котрі самовільно вдаються до силових методів боротьби в ім'я вищих цінностей, постають у якості воїнів Традиції. Своєю боротьбою вони відроджують інтегральність сили, політичної влади та трансцендентної спрямованості.

Революційні події стали бунтом пасіонаріїв проти відчуженої модерної держави. Той факт, що націоналістичні ідеї, будучи помноженими на використання сили, призвели до значних політичних змін (втечі Януковича), говорить про часткове відтворення правильної морфології політичної влади. Хоч внаслідок збройного протистояння 18–20 лютого націоналісти і не прийшли до влади, сенс цього протистояння полягає в тому, що пасіонарні особистості інтегрували в собі свідому волю (суб'єктність), високі морально-світоглядні якості (ідейні переконання, поєднані з жертовністю) та використання насильства, і ця інтеграція набрала значної політичної ваги. Солдат, котрий воює за Вітчизну, також творить історію, але в політичній площині він є лише об'єктом, «знаряддям» держави. Натомість революціонер діє як суб'єкт, свідомо хоче конвертувати власну жертовність і насильство у політичні зміни, аби таким чином втілити в життя ідеї, в які він вірить. По відношенню до держави він є не об'єктом, а саме суб'єктом. Трансформація держа-

ви внаслідок революційної дії є миттю відродження традиційної, «феодальної» морфології влади.

Зрозуміло, що за нинішніх умов навіть за великого бажання неможливо повноцінно відтворити середньовічний тип інтегральності влади і сили. Проте після потенційної перемоги націоналістичної революції потрібно намагатися максимально побороти відчуженість насильства. Шляхом до цього, зокрема, може бути відмова держави від монополії на насильство й делегування нею функцій насильства суб'єктам нижчого рівня згідно з принципом субсидіарності (від створення муніципальної міліції до максимального розширення прав громадянина на самостійні силові дії, спрямовані на захист правопорядку, державної безпеки та національної гідності, моральних принципів і релігійних святощів, а також власних інтересів та честі). Крім цього, необхідно докласти максимум зусиль для формування нової національної еліти, значний відсоток якої буде пов'язаний із воїнським ремеслом. Доволі вдалий приклад формування такої еліти продемонстрував Іран, де Корпус вартових Ісламської революції, будучи потужною мілітарною силою, водночас є важливим політичним чинником, покликаним стояти на сторожі ідеалів аятоли Хомейні.

ДОКУМЕНТИ ЯК ДОКІР (РЕВОЛЮЦІЯ Й ЕНТЕЛЕХІЯ)

Поняття «ентелехія» відсилає нас до філософської спадщини Арістотеля. Ентелехія – це внутрішня сила, у котрій закладена мета, кінцева ціль існування. Приміром, якщо поєднати арістотелівський концепт ентелехії з християнським світоглядом, можна сказати, що ентелехією людини є її душа, покликана до вічного життя: Господь створює людину, щоб та, користуючись свободою волі, вибрала добро і мала вічне блаженство в Небі. Відходячи від свого призначення, людина йде шляхом хибного існування, іде дорогою смерті, а не вічного життя. Щось подібне ми можемо сказати і про націю.

Нації покликані Богом до вільного державного буття. Нація існує тоді, коли або має власну національну державу, або бореться за неї. Націоналізм – це ідеологія вільного буття нації. Коли суспільство – частина нації (адже нація є спільнотою і мертвих, і живих, і ненароджених) – ухиляється від власної національної ідеї, не йде націоналістичним шляхом, воно деградує так само, як деградує грішник, котрий нищить свою душу.

Щойно озвучену тезу досить виразно ілюструє і нещодавня, і давніша історія України. Щоб не повторюватися, дозволю собі навести обширну цитату зі своєї роботи «Степан Бандера: міфологія української свободи»: «Варто пам'ятати, що народ зазвичай тяжко платить за відступництво від власної ідеї. Приміром, чи не є Голодомор 1932-33 років та й узагалі всі страхіння більшовицької окупації розплатою за зраду національної ідеї у 1917 році? Питання риторичне. На той час українці, очевидно, мали не лише можливість здобути власну національну державу, але й обов'язок знищити в зародку комуністичну заразу і поставити хрест на московській тюрмі народів. Наш народ не впорався з цією місією, бо його тодішня інтелектуальна і політична еліта зрадила національну ідею, увірувавши, натомість, у “Прогрес”, гуманізм, демократію, соціалізм – у все, що завгодно, лишень не у те, що відповідає закону Божому та інтересам української нації. Як наслідок – постраждали не лише українці, але й інші народи.

Після 1991 року політична горе-еліта почала переконувати українців, що вони вже мають власну державу й вести подальшу боротьбу їм не потрібно. Навіть дехто з числа “теж-націоналістів” стверджував, що перша точка Декалогу (“Десяти заповідей українського націоналіста”) – “Здобудеш Українську Державу або згинеш у боротьбі за Неї!” – вже виконана, і що неоколоніальна за своєю природою держава Україна і є тим, за що віддавали свої життя націоналісти-революціонери, підпільники, повстанці. Відповідно, українців позбавили власної національної ідеї-мети, ввели їх в оману. Сама національна ідея була дискредитована: всі біди можна було списувати на незалежність і, як це зробив Леонід Кучма, стверджувати, що національна ідея “не спрацювала”. Насправді ж, біди української нації походять від нереалізованості її власної національної ідеї».

Те, що Майдан 2013-2014 рр. не відбувся як повноцінна революція, є наслідком непочутості суспільством націоналістичних думок. Націоналісти не володіють даром непомильності, проте вони, оцінюючи політичну дійсність з позицій «національно-екзистенціальної методології» (В. Іванишин), мислять категоріями стратегічних інтересів нації і в абсолютній більшості випадків говорять про те, що є дійсно життєво необхідним. Якщо ми поглянемо на націоналістичні заяви та звернення, написані як під час, так і до Майдану, то побачимо у них докір, кинений у бік суспільства. Націоналісти не володіють непомильністю, проте українське суспільство жило б якісно інакше, якби слухалося націоналістів і йшло вслід за власною національною ідеєю.

З утвердженням у неоколоніальній Україні режиму внутрішньої окупації українські націоналісти все частіше говорили про потребу Національної революції. Коли українці «фанатили» від Ющенка, націоналісти говорили про те, що його влада буде не кращою, ніж влада Кучми, адже Ющенко ще під час виборів узяв собі на озброєння не українську національну ідею, а ліберальну ідеологію й дешевий популізм. Коли до влади шляхом сфальсифікованих президентських виборів прийшов Янукович, Всеукраїнська організація «Тризуб» ім. С. Бандери заявила, що не визнає його президентом і відверто закликала українців до повстання. На жаль, заява «Тризуба» виявилася гласом волаючого в пустелі, і до цього гласу прислухались хіба що репресивні органи режиму Януковича (згадаймо репресії, котрі розпочалися проти «Тризуба» у 2011 році).

Протягом 2010–2013 років «Тризуб» невпинно продовжував говорити про необхідність Національної революції. Десятки звернень, численні публікації, сотні тисяч розданих листівок, газет, книг (зокрема збірки Дмитра Яроша «Нація і революція»). Достатньо навести цитату зі «Звернення до українського народу VII Великого збору ВО «Тризуб» ім. С. Бандери» (жовтень 2012 року): «Отож, звертаючись до українського суспільства, VII Великий збір ВО «Тризуб» ім. С. Бандери наголошує, що вихід зі складної ситуації, у котрій опинилася наша нація, знаходиться не у виборчій боротьбі і не в звичайному антирежимному протистоянні, а в перемозі Національної революції. Нам потрібні не просто усунення Януковича від влади, а повний демонтаж режиму внутрішньої окупації; не чергове перетасування кримінально-олігархічних кланів,

а знищення антинародної системи та притягнення її представників до відповідальності перед Революційним трибуналом; не окремі поліпшення, а перетворення держави на політичний інструмент, котрий буде служити комплексним інтересам української нації – спільноти і мертвих, і живих, і ненароджених». І в 2012 році, і раніше націоналісти закликали українське суспільство до революції, однак ці заклики не мали достатнього впливу.

Окрім чіткої національно-революційної риторики націоналісти демонстрували і готовність до рішучих дій, що не могло залишитися поза увагою представників репресивних органів. У період з 2011 по 2013 рік до реальних або умовних термінів ув'язнення було засуджено понад двадцять членів «Тризуба». Репресії зачепили також і інших націоналістів – членів «Патріота України», «Свободи», незалежних громадських активістів.

Початок 2013 року показав, що ситуація в країні таки вагітна революцією. Певні надії давала ініційована опозиційними партіями акція «Вставай, Україно!» Однак ця акція показала (точніше, вкотре довела), що опозиції йдеться лише про самопіар, але аж ніяк не про революцію. Фактично «Вставай, Україно!» стала ілюстрацією ерективної дисфункції опозиційної трійки (недаремно вже під час Майдану опозицію звинувачуватимуть у «імпотентності»).

Ще одну надію дала часткова відмова Януковича-Азарова від курсу євроінтеграції й ті акції протесту, котрі спровокувала ця відмова. Націоналісти не один рік критикували ідею євроінтеграції, адже західні імперіалісти не набагато кращі від імперіалістів московських. Проте не скористатися нагодою для втілення в життя ідеї Національної революції було б дурістю. Відтак «Тризуб» від перших днів «Євромайдану» закликав перетворити цей «Євромайдан» на стартовий майданчик Національної революції.

Звернемося до прикладів.

Передусім, процитую у повному обсязі цінний матеріал Дмитра Яроша «Враження від акції 24 листопада у Києві»:

«Вважаю цей день історичним, бо українцям вдалося позбутися звіри і отримати Надію. Такої кількості людей на акціях не було з часів "помаранчевої революції". На мій суб'єктивний погляд, було понад сто тисяч маніфестантів. Українці набагато краще сприймають гасла

“Революція!” чи “Банду геть!”, ніж “Україна – це Європа!” Тобто, у людей сформувалося усвідомлення того, що насамперед необхідно позбутися режиму внутрішньої окупації, а лише тоді говорити про геополітичний рух держави. Переважна більшість українців втратили страх перед міліцією. Це відмінно! Є підозра, що лідери опозиційних партій домовилися з режимом про сценарій проведення акції, але люди ці домовленості поламали, вдавшись до спроб штурму Кабміну. Опозиція нам брехала про те, що за умови стотисячної присутності українців буде план “А”. Як виявилось, ніякого плану не було. Очевидно, політичним бізнесменам важко бути ще й стратегами... Як завжди, деякі особи, що називають себе опозиціонерами, намагалися випустити пару народного протесту, звести людей на манівці та організувати чергові “переможні танці”. Переконався ще раз, що верхівка опозиції боїться Національної революції не менше, ніж Янукович і його згряя шакалів. Відверто засмутили всі виступи зі сцени партійних вождів. Націоналізмом і Революцією навіть не пахло! Переконали, що вони вчора мали можливість стати реальними, а не штучними Лідерами Нації: закликати народ до Національної революції та повести за собою людей. На жаль, вони цього не зробили. Прагматики... Шкода! Ми б за ними пішли... Але, добре знаючи опозиційне середовище, сподіваюся, що там знайдуться депутати, активісти, бійці, які не будуть підігравати партійним “шахраям”, а поведуть за собою українців... Вельми тішить, що українська молодь – це не раби. Козацька мати – жива! Хлопці з різних національних середовищ – праві (як їх тепер називають) – зробили для України незрівнянно більше, здійснюючи національно-революційну агітацію та вступаючи у силове протистояння з “псами режиму”, ніж усі “геніальні” виступи опозиціонерів. Хлопці – за вами майбутнє! Всі плюгавенькі політиканчики, які вже понад двадцять років водять українців зачарованим колом, рано чи пізно відійдуть, а вам жити й творити. Наступайте, йдіть вперед, нехтуйте штучними стандартами! Наш прапор – червоно-чорний стяг Національної революції! Наш шлях – Національна революція! Наша мета – Національна державність українського народу та побудова якісно нової співдружності Національних держав Європи! Ні більше, ні менше... Тризубівці – молодці! Без зайвого галасу і розмахування прапорами робили свою справу: комуністичні намети, Кабмін, “тітушки”,

Майдан... Нам не треба мандатів, посад, високих рейтингів чи теплих місць... Ми – воїни Національної революції, і нам своє робить. Пам'ятаймо слова однієї з наших молитов: "...Господи! Зміцни в мені любов до моєї Нації, щоби міг я в її інтересах і навіть проти її волі рятувати її від Твоїх ворогів..." Друзі! Провели розвідку боєм – готуймося до наступу!

Висновок 1: Верховці опозиціонерів треба ставати прихильниками українського націоналізму і Національної революції або забиратися геть разом з антиукраїнською владою.

Висновок 2: З точки зору людської фізіології, людина, яка кричить, витрачає дуже багато енергії і потім не може брати повноцінної участі у силових сутичках. Окрім того, є дуже гарна приказка: "Собака, яка гавкає, не вкусить"... Тому багато хто із політиків, знаючи це, намагається маніпулювати масами людей, перетворюючи у безперспективний галас будь-яку акцію. Потрібно це врахувати!

Висновок 3: Прості працівники міліції і навіть "беркути" психологічно були пригнічені народним волевиявленням. Це позитив...

Висновок 4: Українська націоналістична молодь може зламати всі партійно-політичні "договірняки" між антиукраїнською владою і державницькою (все ж таки) опозицією. Потрібно згуртуватися, ліквідувати режим внутрішньої окупації та здобути державність для своєї нації.

Висновок 5: Шанс для українців є! Акція 28-29 листопада може бути вирішальною. Якщо лідери опозиції не стануть на заваді прагненню українців бути господарями своєї долі на своїй землі, то українці можуть вирішити питання ліквідації режиму вже!

Тому закликаю всіх українців вирушати до Києва, щоб здобути для себе і майбутніх поколінь омріяні Свободу, Справедливість, Добробут! Національна революція буде!»

Заслуговує на увагу і підготовлена «Тризубом» відозва «Від акцій протесту – до Національної революції!» Цілком природно, що відозва наголошувала на неприпустимості зближення з імперською Москвою: «Ми виступаємо категорично ПРОТИ входження України у неоімперський проект кремлівських карликів під назвою "Митний союз", бо за сотні років українці пересвідчилися у тому, що будь-яка "інтеграція" з Москвою несе геноцид, русифікацію, експлуатацію та повне поневолення української нації». Одначе так само та відозва

акцентувала увагу на неприпустимості вступу до Євросоюзу: «Ми виступаємо ПРОТИ входження України в Євросоюз, бо чудово усвідомлюємо, що від Європи у ньому тільки й лишилося що назва. Політика антихристиянства, ліберального тоталітаризму, мультикультуралізму, псевдотолерантності, знищення національних стрижнів європейських народів, штучна заміна європейців на емігрантів – вихідців з Азії та Африки, пропаганда сатанізму та його підвидів: атеїзму, гомосексуальної диктатури, споживацтва тощо, – є тими рушіями, які докорінно відрізняють справжні національні та людські ідеали, а отже й ідеологію українського націоналізму, від новітньої форми псевдоєвропейського імперіалізму».

Застерігаючи українське суспільство від деструктивних орієнтирів, відозва «Від акцій протесту – до Національної революції!» закликала йти воістину єдиноправильним шляхом – шляхом Національної революції: «Українці! Вийшовши на Майдани, не спокушаймося словами солодкоголосих обіцяльників – надурять черговий раз! Перетворення акцій на маніфестації, закінченням яких буде чергова “переможна” дискотека і жодних політичних результатів – це перемога внутрішньоокупаційного режиму. Ми, українці, продовжимо жити у мороці! Вийшовши на Майдани, гуртуймося під червоно-чорними стягами Національної революції, творімо структури Національного спротиву та висуваймо вимоги зміни антиукраїнської влади і революційних перетворень у державі! Українці, самі творімо Провід Нації!»

Не буде зайвим також згадати і про підготовлену аналітиками Науково-ідеологічного центру ім. Д. Донцова «Заяву з приводу євроінтеграційних процесів» від 22 листопада 2013 року. Процитуємо її найбільш значущі моменти: «Україна – не лише географічно, а й культурно – європейська нація. Бажання українців розбудувувати більш тісні стосунки з європейськими державами, модернізувати за європейськими зразками економіку й соціальну сферу, а не наслідувати культурно чужу й постійно агресивну колишню метрополію – євразійську Росію, – є закономірним і зрозумілим. Однак повновартісними, партнерськими, рівноправними ці стосунки можуть бути лише тоді, коли Україна пройде політичним шляхом балтійських (Литва, Латвія, Естонія) та середньоевропейських (Польща, Угорщина, Чехія та ін.) країн – стане повноцінною національною державою. Саме цей шлях відповідає

українській культурно-політичній традиції: Шевченковій державі-“хаті”, Франковому “національному ідеалові”, націоналістичній УССД (Українській Соборній Самостійній Державі). Тільки в державі, базованій на українській національній ідеї можна сподіватися на здійснення європейської модернізації без русифікації та вестернізації, на утвердження принципів національного народовладдя, а також на виважену, проукраїнську геополітичну стратегію.

Справді, останні події лише підтверджують мудру думку Ліни Костенко, що ми живемо в неоколоніальні часи – в період “ночі державності”. Але саме в такі часи найкраще видно і те світло, що виводить із політичної темряви. Йдеться про світло національної ідеї – світло боротьби за українську національну державу! Проголошучи націоналістичне гасло “Слава Україні!”, не забуваймо про це».

Націоналісти не були вчасно почуті. Націоналісти не були почуті до кінця. Документи, залишені націоналістичним рухом до і під час Майдану, малюють нам альтернативний сценарій розвитку української історії і слугують докором-напоумленням для всього українського суспільства. Чи почне це суспільство вчитися на власних помилках, чи стане воно на шлях узгіднення зі своєю національною ідеєю, покаже час. Наразі ж ми лише можемо констатувати, що непочутість суспільством націоналістичних закликів призвела не до перемоги, а до її ілюзії. Ціна, котру народ має сплатити за зраду внутрішньої природи, є вельми великою...

Розділ 3

УРОКИ ІЛЮЗОРНОЇ ПЕРЕМОГИ

Майдан завершився втечею Януковича, але аж ніяк не ліквідацією режиму внутрішньої окупації. Ми навіть не можемо впевнено говорити, що відбулася ліквідація режиму Януковича, адже цей режим – це не лише сам Янукович у президентському кріслі. В рамках самозбереження режиму внутрішньої окупації відбулося часткове самозбереження режиму Януковича. Вчорашні соратники позбавилися Януковича неначе баласту. Самі ж вони пристосувалися до нового (оновленого) формату режиму внутрішньої окупації, зберігши економічну могутність та політичні важелі впливу. Опозиція та режим Януковича виявилися настільки спорідненими, що, прийшовши до влади, опозиція не спромоглася поквитатися з регіоналами та комуністами навіть в ім'я своїх прагматичних інтересів (зрозуміло, що про національні інтереси їй не йшлося).

У згадуваній відозві «Від акцій протесту – до Національної революції!» говорилося про «повалення антиукраїнської Системи влади», «кардинальну зміну Структур влади» та «тотальну заміну Людей влади». Ні перше, ні друге, ні третє не стало реальністю. Антиукраїнська демоліберальна система була збережена, відбулося банальне перетасування карт у колоді.

Постмайданна Україна – це досвід ілюзії перемоги як способу самозахисту режиму внутрішньої окупації. Переміг саме «Євромайдан», а це означає, що революція не відбулася. Поступово стало зрозумілим, що навіть Майдан зі своїми доволі частковими вимогами програв. Одначе людям, що опинилися при владі внаслідок перемоги «Євромайдану», стало вигідно позиціонувати власну перемогу саме як перемогу Майдану – створення цієї ілюзії мало легітимізувати

в очах суспільства відсутність реальних революційних змін. Для нас же важливо делегітимізувати постмайданну ситуацію, аби потім, зробивши висновки з уроків ілюзії перемоги, знову й знову атакувати протиприродний порядок речей...

ЛЕГІТИМНІСТЬ, АБО ЯК ПОВОДИТИСЯ РАБАМ

Під час Майдану, а також після втечі Януковича у лексиконі українців стали надзвичайно популярними слова «легітимний» та «легітимність». Так, зокрема, в міру загострення конфлікту суспільство заговорило про те, що Янукович втрачає свою легітимність. Причиною втрати називалися «узурпація влади» або ж використання міліцією сили проти «мирних мітингувальників». Після втечі Януковича суспільство заговорило про те, наскільки легітимним було його усунення. Відтак знак питання ставився над легітимністю в. о. президента Олександра Турчинова. Цим скористалися політтехнологи, котрі працювали на Петра Порошенка. Поруч із тактикою «програмування рейтингу» у виборчій кампанії Порошенка був використаний наступний прийом. Причиною невдач у справі опору московській агресії називалася відсутність достатньо легітимної влади. Аби виправити ситуацію, потрібно було якомога швидше, в один тур, отримати всенародно обраного президента. Вибір такого президента означав відновлення в Україні легітимної влади, внаслідок чого Путін автоматично припинить свою агресивну політику. Оскільки найбільш рейтинговим був Порошенко, то навіть ті, які підтримували інших кандидатів, в ім'я державницьких інтересів мали підтримати саме цього олігарха. «Однотурова» технологія спрацювала «на відмінно».

В абсолютній більшості випадків слово «легітимний» вживалося і продовжує вживатися недоречно. Легітимність – це, якщо вживати дане поняття у політичному контексті, внутрішня виправданість влади, підстава її існування як влади законної (законної у вищому, а не юридичному сенсі). Нерідко, говорячи про легітимність, мають на ува-

зі її морально-психологічне сприйняття з боку суспільства. Однак це досить спрощене, профанне, поверхневе розуміння легітимності. Насправді усе залежить від того, кого або що ми визнаємо арбітром легітимності. Таким арбітром може бути суспільство, Бог, моральний закон, метафізичні уявлення, правова традиція, міжнародна спільнота тощо.

З точки зору традиційного християнського світогляду, достатньо високим рівнем легітимності володіє сакрально обґрунтована монархія, носій котрої водночас є справедливим правителем, який діє відповідно до Божого закону і турбується про Церкву, суспільство, державу. В усякому разі, з точки зору християнства, легітимною є та влада, котра визнає власним джерелом Бога (а не «суверенний народ») і дбає не лише про дочасні інтереси суспільства, але й про інтереси спасіння людських душ. Фактично легітимна держава – це держава, котра є помічницею Церкви у справі виконання нею її головної місії. За такого підходу легітимність є цілком об'єктивною, незалежною від думки і настроїв суспільства, якістю.

Зовсім іншим є секулярний підхід, котрий спирається на тезу, що джерелом влади є народ, а не Бог. Такий підхід апелює передусім до морально-психологічного сприйняття влади суспільством. Макс Вебер розрізняє три типи легітимності: традиційний, харизматичний і легальний (раціональний). Традиційний тип легітимності передбачає обґрунтування влади через її відповідність традиційним цінностям та нормам. Вище змальований релігійний підхід до проблеми легітимності вписується у цей традиційний тип (лиш за таких умов він втрачає свою автентичність, адже для соціології існує не те, що є об'єктивним, незалежним від думки суспільства, а те, існує у суспільній думці). Харизматична легітимність полягає у довірі до політичного (і, нерідко, духовного) вождя. Цей тип легітимності спирається не просто на суспільні настрої, але й на підвищений емоційний градус. Нарешті існує раціональний тип легітимності, котрий визначає легітимність через легальність, відповідність правовій традиції, зокрема конституції.

Якщо максимально спростити націоналістичний підхід до проблеми легітимності, то він полягатиме у наступному: в Україні може бути легітимною лише та влада, котра мислить і діє, відштовхуючись від інтересів нації як спільноти «і мертвих, і живих, і ненароджених», тобто влада, що спирається на національну ідею. Тут ми також бачимо розуміння легітимності як чогось об'єктивного, закоріненого в онтологічному просторі. Існує українська нація, має існувати її національна держава,

цією державою має керувати влада, котра сама керується Законом Божим та турботою про національні інтереси – саме такою є логіка націоналістичного розуміння поняття «легітимний». Під час та після Майдану в Україні, на жаль, можна було спостерігати інше розуміння легітимності – раціональне. Для обивателя, котрого двадцять років зомбували мантрами про «правову державу» та «громадянське суспільство», у цьому, можливо, немає нічого поганого. Проте справжній патріот має усвідомлювати, що диктатура закону і розуміння легітимності виключно як легітимності раціональної таять у собі величезні небезпеки.

Проблеми незалежної держави Україна полягають не лише в тому, що власть імущі або пересічні громадяни не дотримуються її законів, але й у тому, що ці закони мають сумнівну ідеологічну вартість, зокрема не відповідають стратегічним інтересам нашої нації. Здійснюючи революційну боротьбу за перетворення «нічийно»-олігархічної неоколонії під назвою «Україна» на справжню українську державу, можна і навіть треба намагатися діяти у рамках конституційного права. Для цього є прагматичні причини, а саме намагання закріпити здобутки революції визнанням з боку частини громадян та так званої «світової спільноти» (насправді – купки геополітичних хижаків, з думкою яких, на жаль, інколи доводиться рахуватись). Проте абсолютизувати орієнтацію на дотримання конституційних норм не можна. По-перше, здійснюючи революційну боротьбу, часом доводиться не лише переступати норми Кримінального кодексу, але й нівелювати положення Конституції. По-друге, ми повинні чітко з'ясувати, що для нас є більш важливим: мертва буква закону чи отримання перемоги, значення якої будуть оцінювати наші онуки та правнуки.

Наведемо елементарний приклад. З точки зору раціонального типу легітимності, президент Янукович був обраний легітимно. Безперечно, можна було спостерігати фальсифікації, але, назагал, вибори проходили згідно з чинним законодавством і були визнані на міжнародному рівні, а їхня законність не була оскаржена в судовому порядку. Та попри це Янукович не був легітимним лідером країни. І справа тут не в юридичній казуїстиці, не в розмовах про узурпацію влади, порушення Конституції тощо, а в тому, що режим Януковича був антиукраїнським і антинародним. Режим Януковича характеризувався збільшенням нахабності олігархів і масштабності корупційних схем. Режим Януковича характеризувався знищенням української армії та інфільтрацією у

силові структури московської агентури. Режим Януковича характеризувався популяризацією т. зв. «західних цінностей» і наступом московського імперіалізму в гуманітарній сфері. Режим Януковича був нелегітимним, але не через якісь нюанси конституційного права, а через те, що він був ворожим нашим національним інтересам.

Нелегітимний режим Януковича потрібно було усунути і частково він був усунутий. Але якими методами? Можна сперечатися про законність дій Верховної Ради, про конституційність усунення Януковича. Однак безперечним є те, що учасники революційної боротьби нерідко переступали таку формальність, як норми Кримінального кодексу чи, в усякому разі, Кодексу про адміністративні правопорушення. Саме формальність, адже що таке норма закону у порівнянні з національно-визвольною боротьбою чи прагненням справедливості? Тут навіть не йдеться про захоплення чи спроби штурму адміністративних будівель, численні сутички з правоохоронцями, дійсно революційні заклики тощо. Навіть саме мирне «стояння на Майдані» було правопорушенням. Влада також порушувала закони, але це, з точки зору юридичного ідопоклонства, потрібно було довести в суді. Дякувати Богу, українці знайшли у собі силу та відвагу порушувати закони і діяли не як раби, а як вільні люди, котрі слухають голос сумління. Якби революціонери не порушували б норм чинного законодавства, то зараз, більш за все, вони сиділи б у в'язниці і звідти спостерігали за новими антиукраїнськими кроками «гаранта Конституції» та його кліки.

Враховуючи вищесказане, слід навести кілька зауважень щодо постмайданної риторики. Навесні неправильно було говорити, що Верховна Рада легітимна. Натомість варто було говорити «ВР діє легально», «ми визнаємо повноваження ВР» і т. д. Верховна Рада не була легітимною так само, як не було легітимним президентство Януковича, Ющенка, Кучми чи Кравчука. Легітимною може бути лише влада національної держави. Влада олігархів, окремих московських маріонеток та недоумків не може бути легітимною. Влада, котра здала Крим і була готовою здати Донбас, не може бути легітимною. Влада, котра б'є та вбиває патріотів, але толерує сепаратистів та іноземних диверсантів, не може бути легітимною. Це чинна, легальна влада, але аж ніяк не легітимна. Як діяти по відношенню до цієї влади – скинути її чи просто використовувати певні механізми тиску – це вже інше питання. На першому ж місці має стояти усвідомлення очевидного факту: ця влада нелегітимна.

Правильне розуміння поняття легітимності і визнання влади спочатку Турчинова, а потім і Порошенка нелегітимною мало і продовжує мати надважливе значення з огляду на перспективи продовження революційної боротьби. Національна революція не перемогла. Вона має продовжуватися і бути спрямованою навіть не просто проти нелегітимної влади, але й проти нелегітимного – несправедливого, аморального і протиприродного – порядку речей загалом.

НЕ ПОВТОРИТИ ПОМИЛКИ КОНОВАЛЬЦЯ

Люди з достатнім базисом історичних знань неодноразово порівнювали Майдан та постмайданні часи з добою Національно-визвольних змагань 1917–20 рр. Тут, напевно, непотрібно говорити про якийсь циклізм. Зате безперечним є те, що історичне минуле творить собою мову, за допомогою якої ми можемо висловити, артикулювати наше розуміння актуальної політичної дійсності. Посеред інших історичних паралелей, котрі лежать на поверхні, досить очевидним є порівняння вчорашньої опозиції-нинішньої влади із недолугою Директорією, а авангарду революції – «Правого сектору» – з формацією січових стрільців на чолі з полковником Коновальцем.

Січові стрільці були найбільш боєздатною, найбільш дисциплінованою і найбільш ідейно вмотивованою військовою силою у розпорядженні політичних пігмеїв з політичного проводу УНР. Проте Коновальцю – тому самому Коновальцю, котрий пізніше своїм творчим генієм заклав основи організованого націоналістичного руху, – забракло політичної волі організувати військовий переворот, розігнати (а в ідеалі – фізично ліквідувати) купку соціал-демократів, котрі дорвалися до владних крісел, і таким чином врятувати державність української нації. Плани встановлення в Україні військової диктатури обговорювалися за участі Коновальця, Донцова та Петлюри, проте так і не були реалізованими. Як наслідок – українська державність була втрачена під проводом дегенератів на кшталт Винниченка.

Уже в березні «Правий сектор», відігравши ключову роль в усуненні від влади Януковича, опинився у досить складній ситуації. Величезний кредит народної довіри, котрий, як не крути, опирається на хитку суспільну думку, досить швидко був зменшений за допомогою потужної інформаційної кампанії, організованої підконтрольними олігархам ЗМІ. Революційні процеси були призупинені російською агресією. За таких умов «Правий сектор» спробував грати за правилами системи – «у виключно правовому руслі» і т. д. З одного боку, така тактика себе не виправдала, показала свою недієвість, адже московська агресія не припинилась, а режим внутрішньої окупації почав стрімко відвойовувати власні позиції. З іншого боку, не варто забувати, що подальша революційна боротьба і справді могла б призвести до зайвої дестабілізації, котра погрожувала ще більшою втратою державності.

Фактично, перед «Правим сектором» та іншими революційними силами постала непроста дилема: остерігаючись дестабілізації й надалі грати за правилами системи або ж піти ва-банк, запустивши сценарій силового перевороту і встановлення в країні режиму національного порятунку. Схема дій такого перевороту могла бути наступною. Після чергового антидержавного акту влади скликається віче, розігріті учасники якого йдуть пікетувати Верховну Раду (час необхідно було розрахувати таким чином, щоб на той момент у будівлі парламенту була присутньою принаймні частина депутатів). В цей же час бійці «Правого сектору» знаходяться всередині Ради і встановлюють цілковитий контроль над депутатами, погрожуючи їм невідкладною розправою. Депутати приймають декрет, у котрому констатують факт власної непрофесійності, а також антидержавної діяльності тимчасового уряду, оголошують надзвичайну ситуацію в країні і проголошують Дмитра Яроша в. о. Президента України з розширеним переліком повноважень. Частина депутатів після цього усе ж або ліквідується, або ув'язнюється. Паралельно мав бути встановлений контроль над головними телестудіями країни. Без цього телевізійні проститутки в черговий раз показали б революціонерів «провокаторами» і «агентами» (на цей раз не Банкової, а Кремля).

Ризики при реалізації щойно змальованого сценарію були великими. Проте часом уникати ризиків ще більш ризиковано, ніж їх приймати. Історична помилка Коновальця це доводить. Навесні, попри усі старання влади, градус революційного запалу не падав нижче критичної

позначки. Тисячі людей у Києві та по всій Україні були готовими відгукнутися на заклик до продовження революційної боротьби. За таких умов сама Історія поклала на політичний провід «Правого сектору» надзвичайно велику, титанічну відповідальність, поставивши його перед обов'язком скористатися відповідним шансом тоді, коли його безальтернативність стане очевидною.

Після обрання президентом Порошенка ситуація, котра спостерігалася навесні, для націоналістів не змінилася. Протягом усього літа та осені зрадницька політика влади провокувала патріотів на рішучі дії. З іншого боку, здійснення перевороту (на цей раз – за участі військових) несло колосальні ризики. Лише подальший хід подій дасть відповідь на питання, чи повторили націоналісти помилку засновника ОУН.

ХОРВАТСЬКИЙ УРОК ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПАТРІОТІВ

Те, наскільки важливим для націоналістів є не прогавити свій шанс, яскраво ілюструє новітня історія Хорватії. Паралелі між сербсько-хорватською і московсько-українською війнами озвучувалися неодноразово. Проте існує ще одна паралель, точніше – історичний приклад. Історія Хорватії 90-х рр. минулого століття – це не лише історія визвольної боротьби і державного будівництва, але й історія знищення потужного націоналістичного руху, ліквідації з боку ліво-ліберального істеблішменту конкурентів з консервативно-націоналістичного табору.

Поруч із формуванням у Хорватії націонал-демократичного політичного середовища боротьба за державність хорватського народу супроводжувалася відродженням націоналістичного руху, орієнтованого на приклад усташів міжвоєнного часу та періоду Другої світової. Вже в 1990 році Доброславом Парагою була відновлена діяльність Хорватської партії права. В якості бойового крила цієї націоналістичної структури розпочала діяльність організація «Хорватські оборонні сили». Хорватська молодь, що поповнила ряди цієї організації, намагалася

бути вірною ідеям та естетиці своїх дідів. На вулицях хорватських міст з'явилися молоді люди у чорних одностроях, націоналістична символіка та гасла стали звичними. Саме націоналістична молодь опинилася в перших рядах оборонців новоствореної держави тоді, коли повноцінної армії ще не було.

Новій хорватській владі було вигідно, коли бійці ХОСу гинули в боротьбі з сербськими окупантами. Зате їй не були вигідними два моменти: конкуренція з боку націоналістів та «відродження фашизму», котре сильно турбувало «міжнародну спільноту». Відповідно, вже у 1991 р. на націоналістів чекав шалений тиск з боку держави. Зняття з виборів, вбивства та невмотивовані арешти, звинувачення у створенні «незаконних збройних формувань» (і це у військовий час!), інфільтрування агентурою з метою цілковитого опанування націоналістичної сили.

Подібна доля спіткала й інших героїв визвольної боротьби. Передусім – генерала Анте Готовіну. Продажна хорватська влада, що утвердилася у правах, спираючись на ріки пролитої патріотами крові, погодилася на видачу генерала Гаазькому трибуналу в обмін на процес євроінтеграції. Лібералістичних політиків, що узурпували владу, цікавило лише збереження влади, кредити та вступ до ЄС. Ні національна гордість, ні почуття справедливості, ні вдячність тим, хто відстояв незалежність, їх не турбувала. Як наслідок – Готовіні і двом іншим хорватським військовим довелося постати перед судилищем у Гаазі. Не варто також забувати, що ліво-ліберальний режим, котрий видав Готовіну, не лише виконував вимоги Заходу, але й усував політичних конкурентів, котрими на той час були авторитетні у суспільстві військові.

За великим рахунком, у 90-х рр. хорватський націоналістичний рух як потужний і виразний чинник політичного життя в країні зник. Нинішнє хорватське суспільство є доволі консервативним і патріотично налаштованим. Але потужної політичної сили, котра могла б скористатися цими характеристиками власного суспільства, усунути лібералістичний режим і повести Хорватію шляхом націоналізму, немає (високим авторитетом продовжує користуватися Церква, проте вона не готова здійснити революції).

Цілком імовірно, що хорватський сценарій повториться і в Україні. Нашим владоможцям навіть не потрібний трибунал у Гаазі. Вони залюбки будуть кидати патріотів за ґрати, звинувачуючи їх у кримінальних злочинах (приміром, вбивствах чи організації «незаконних збройних формувань»).

Кожна патріотична дія, спрямована на захист українського суверенітету, завтра може бути протрактована як порушення котроїсь зі статей ККУ.

Наприкінці лютого і на початку березня 2014 року «революційно оновлений» режим внутрішньої окупації вже встиг продемонструвати свою готовність до боротьби з націоналістами та революційним елементом загалом. Сюди варто віднести і брудну інформаційну кампанію проти «Правого сектору», і вбивство Олександра Музичка, і прагнення остаточно маргіналізувати Майдан (ця задача значною мірою була виконана). Не можна не згадати про інформаційну технологію, суть якої полягає у тому, щоб відображати будь-які прояви подальшої революційної боротьби як «московську провокацію».

Сьогодні є помітним створення державних збройних формувань, основною метою яких, імовірно, буде роззброєння або ліквідація добровольчих об'єднань. Доволі помітним є намагання різних середовищ, пов'язаних з функціонуванням режиму внутрішньої окупації, впливати на політику «Правого сектору» (в тому числі шляхом його інфільтрування). Більш за все нинішня система захоче асимілювати цей революційний рух, зробити його частиною режиму внутрішньої окупації.

Справжні українські націоналісти не вигідні ні Москві, ні Заходу, ні нинішньому режиму. Це ставить величезний знак питання над існуванням націоналістичного руху в майбутньому і, відповідно, над націоналістичним сценарієм розвитку України. Відтак небезпека повторення хорватського сценарію ще раз ставить провід націоналістичного руху перед відповідальністю не повторити помилку Коновальця.

НАЦІОНАЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ ТА ІГРИ В (АНТИ)ФАШИЗМ

Революційні події в Україні, а також подальша агресія Росії підняли доволі цікаве питання – питання про місце поняття «фашизм» у суспільному дискурсі України та пострадянських теренів загалом.

Перш за все, загострення суспільно-політичної ситуації в країні продемонструвало, що в нас ще досі надзвичайно сильною є антифа-

шистська міфологія, згідно з якою поняття «фашизм» не відсилає нас до історичного явища фашизму, позначаючи, натомість, просто те, з чим незгідна людина, котра це поняття вживає. Цілком природно, що до апеляції до поняття «фашизм» передусім вдався антиукраїнський табір протистояння. Виходячи з українофобських, промосковських і пострадянських (або ж і комуно-реваншистських) позицій цього табору, «фашистом» є не лише дієвий представник націоналістичного руху, але й пересічний носій українськості незалежно від ідейних переконань. У цій системі координат «фашистами» можуть бути націонал-демократи, ліберально налаштовані студенти, русифіковані громадяни України, котрі, незалежно від національності, люблять свою Батьківщину.

На жаль, спокуси вдатися до антифашистської фразеології не уникнув і проукраїнський табір протистояння. Під час Майдану зі зрозумілою референцією до нацистських злочинів протестувальники почали називати «фашистами» співробітників «Беркута» та державних силових структур в цілому. «Фашистським» став режим Януковича. Цей же режим виявився «хунтою», хоч між поняттям хунти та історичним фашизмом лежить досить значне провалля (щоправда, між поняттям хунти та режимом Януковича провалля було ще більшим).

Новий матч ігор «м'ячем фашизму» розпочався тоді, коли режим Януковича був частково скинений, а на його місці небезпекою № 1 став безпосередній московський імперіалізм. При цьому алгоритм звинувачень у «фашизмі» залишився незмінним. У першу чергу до антифашистської міфології вдалася російська пропаганда, котра почала перебільшувати значення націоналістів у поточному житті країни і малювати образ «фашистської хунти» з нинішнього ліберально-олігархічного режиму вчорашніх опозиціонерів. Україна відповіла Москві взаємністю: у вітчизняному суспільному дискурсі почала поширюватися думка про Росію як «неофашистську» державу, а самого Путіна, творячи альянс на прізвище фюрера Третього рейху, почали називати «Путлером».

Варто зауважити, що при створенні «фашистського» образу нинішньої Москви спостерігається надзвичайно шкідлива річ: критика путінського режиму відбувається з ліберально-прогресистських позицій, а відтак предметом критики стають квазіконсервативні елементи цього режиму. Більшість цих елементів є пародією на здоровий консерватизм, однак, критикуючи пародію, сучасна українська пропаганда критикує й те, що пародіюється. Замість критики незгідного

з християнським духом цезаропапізму в українському суспільному дискурсі циркулює апологія секуляризму (зокрема ідея радикального відокремлення Церкви від держави). Замість критики путінського режиму як специфічної модифікації ліберально-капіталістичного режиму у нас надзвичайно поширеним є образ Росії як «антидемократичної держави», в якій порушуються «права людини», розганяються мітинги і т. д. (ніби подібних речей немає на Заході).

Частково апеляцію української пропаганди до антифашистської міфології зрозуміти і виправдати можна. За часів правління Януковича, а також, особливим чином, за останні п'ять місяців у нашій країні відбулася значна легітимізація націоналізму як складової новітньої української ідентичності. Йдеться про адекватне сприйняття історії організованого націоналістичного руху, його постатей та символів. Починаючи з 2010 року, чимало українських громадян почали думати за принципом «Чим більше править Янукович, тим більше я люблю Бандеру». Ставши в авангарді революційної боротьби, націоналістичний «Правий сектор» посприяв ще більшій легітимізації націоналізму. Усе це давало певні козири у руки московській пропаганді. За таких умов український табір інформаційного протистояння був змушений перейти на «антифашистські» рейки, аби залучити до своїх лав якомога більше нейтральних громадян. Щоб ці громадяни не боялися революції та революціонерів, їх корисно було переконати, що ні націоналісти, ні опозиція, ні протестувальники загалом не є «фашистами», натомість «фашистами» є Янукович, Путін, Партія регіонів, Кремль.

Проте від правди не втечеш: те, що може бути виправданим в оперативній і тактичній площині, несе дуже великі небезпеки у площині стратегічній. Ллючи воду на млин антифашистської міфології, українці можуть вигравати невеличкі битви, але вони мінімалізують власні шанси на перемогу у війні.

Нинішня Україна, нинішній український націоналістичний рух знаходяться поміж Сціллою і Харибдою західного культурного марксизму і московського культурного сталінізму. Плекання антифашистської міфології може бути вигідним західним лівакам-лібералістам та московським імперіалістам, але аж ніяк не українцям. Кажучи сьогодні у бік Путіна «Сам ти фашист», ми тим самим прирікаємо себе повторювати ці слова завтра і післязавтра. Що ж стосується тих небезпек, котрі йдуть до нас із Заходу, то ретрансляція антифашистської міфології може мати катастро-

фічні наслідки. Якщо для культурного сталінізму «фашизмом» є мислити Україну поза межами впливу Кремля, то для культурного марксизму під категорію «фашизму» підпадають мінімальна критика сексуальних збочень, визнання таких «анахронізмів», як етнічна нація та національна держава, неготовність до життя в мультикультурному суспільстві тощо. Не здолавши антифашистської міфології, ми не зможемо протистояти водночас і московському імперіалізму, і західному лібералізму.

В ідеалі, якщо станеться диво і в Україні встановиться націоналістичний режим, має бути залученим максимум вольових зусиль для того, щоб впровадити історичний ревізіонізм у вітчизняну освіту і науку. Грубо кажучи, достатньо розвинений випускник української середньої школи повинен уміти пояснити, що Адольф Гітлер не є фашистом, або ж розповісти про позитиви і негативи режиму Беніто Муссоліні. Антифашистська міфологія повинна бути зруйнованою цілком і повністю, а для цього саме поняття фашизму має бути не міфологізованим, а історичним. В інакшому випадку антифашистські граблі ще не раз вдарять по нашому чолу. Тому вже сьогодні ми повинні чітко усвідомити весь негатив апеляції до антифашистської міфології й замінити її більш дієвими засобами пропаганди.

КОНТРАТАКА КІЛЬКОСТІ

Світ, котрий нас оточує, вслід за Рене Ґеноном ми можемо охарактеризувати як «царство кількості». Одним із найогидніших проявів цього «царства» є такі явища, як демократія і загальне виборче право. Людина при звичаюється до всього – не лише до голоду, холоду чи постійних фізичних навантажень, але й до забитих низькоякісною продукцією супермаркетів та існування перед екраном телевізора. Для жителя крайніх північних широт природним є холод, для жителя екваторіальної Африки – спека. Для нас же – людей, що існують за умов тотального панування ліберально-капіталістичної системи, – є природною низка суспільно-політичних процесів та явищ, які з точки зору традиційного суспільства є крайньою патологією.

Що таке інститут загального виборчого права? Щоб відповісти на це питання, уявімо трикутник. На його вершині знаходиться Найвищий Принцип, Абсолютне Благо. Це Благо невимовне, трансцендентне, його навіть не можна назвати Благом, адже назвати – значить обмежити. Воно недосяжне, але все, що існує, має тягнутися до цього Блага, бо інакше існування суцього буде позбавлене сенсу.

Загальне виборче право може існувати лише тоді, коли про вершину трикутника забули, а критерієм істини обрали основу трикутника. Для того, щоб існування суспільства було виправданим, це суспільство має підпорядковуватися тому, що є вищим за нього, – певним принципам, моральному закону, благоговінню перед Сакральним, історичній місії. Для того, щоб таке підпорядкування відбувалося, є необхідним існування ієрархії, за якої суспільне становище визначається знанням принципів та здатністю до їхньої реалізації. Люди різняться між собою не лише вміннями та задатками – вони різняться між собою онтологічно. Є люди, природа яких дозволяє у достатній мірі збагнути вищі принципи, згідно з якими має існувати особа і суспільство. Є люди, котрі мають захищати ці принципи. І є люди, котрі мають дивитися вгору, слухатися вчителів та провідників, а в разі непослуху – зазнавати справедливої кари. Загальне виборче право існує тоді, коли люди з цієї третьої категорії починають вважати, що вони можуть керувати самі собою, а їхні приземлені інтереси є об'єктивно існуючою істиною.

Чим далі від Найвищого Принципу, тим довша величина горизонтальної лінії. Для правильного світогляду ця величина не є якимось благом – благом є лише наближеність до Принципу. Проте для нашого світу благом є саме довжина лінії – кількість.

З-поміж усього іншого Майдан був цінний тим, що являв собою повстання Якості проти Кількості. Можна сперечатися з приводу того, чи став би Янукович президентом без фальсифікацій. Та це не має суттєвого значення. Янукович був обраний Кількістю. Зате проти цього ганебного факту повсталала Якість. Прихильники так званого «Антимайдану» обурювалися доволі справедливо: проти більш-менш законного президента виступило відносно незначне (в масштабах країни) число людей, і ці люди намагалися нав'язати свою волю всій державі.

Варто також узяти до уваги наступне: перетворення Майдану з акції протесту (або майданчика для підняття рейтингу тодішньої опозиції) на дійсно революційне явище відбувалося все тим же шляхом повстан-

ня Якості проти диктатури Кількості. Маса, котрі повірили опозиції, – це Кількість. Революційно налаштовані націоналісти – це Якість. Життя влаштоване так, що Кількість опирається на Якість, тим паче зараз – коли Кількість звикла панувати. І на Майдані Кількість спочатку дуже боялася Якості – вона вимагала зняти балаклави, боялася «неполіткоректних» гасел та надмірних вимог, передавала патріотів-«провокаторів» у лапи псам режиму, не терпіла інакшості. Кількість боїться Якості, бо її маса тягне її вниз у той час, коли Якість намагається піднятися вгору.

Януковича вдалося скинути лише тому, що Якість здобула тактичну перемогу над Кількістю – як в масштабах Майдану, так і в масштабах усієї країни. Та згодом Якість знову програла. Вона програла через умилу роботу ЗМІ, спрямовану на очорнення націоналістів і підміну змісту революційної боротьби. Вона програла через сотні мільйонів викинутих на виборчі кампанії солодкоголосих обіцяльників. Вона програла через інститут загального виборчого права. Вона програла тому, що Кількість ніколи не буде думати так само, як вона – Якість.

Якість не може перемогти Кількість, граючи на її полі й за її правилами. Справжні революціонери ніколи не переможуть на виборах (хіба що вибори будуть влаштовані після перемоги революції й відбуватимуться згідно з правилами, написаними революціонерами). Думати інакше – значить дурити себе і відволікатися від реалій боротьби.

Наш світ відданий на поталу Кількості. Тому тим, хто обрав сторону Якості, не варто розраховувати на легкі перемоги. Але не варто впадати в іншу крайність, впадати у відчай. Попри реванш Кількості, попри повернення їй її прав, сам факт бунту є великою перемогою. Врешті-решт у світі, де панує Кількість, бунт – це єдиний спосіб виживання Якості.

УСУНУТИ ДИКТАТ ЕКОНОМІКИ

Те, що українська недореволюція закінчилася приходом до влади олігарха П. Порошенка, є цілком закономірним явищем. Революція – це, з-поміж іншого, радикальна й докорінна зміна навколишньої дійсності. Українська дійсність докорінним чином не змінилася. Вона як була, так

і є неоколоніальною, позбавленою сильної геополітичної суб'єктності, тотально підпорядкованою ідеології лібералізму і, неодмінно, олігархічною (чи то пак, плутократичною). Щодо останньої риси, то вона впливає з більш фундаментальної характеристики нашого звироднілого світу – диктату економіки. На цьому тлі стає зрозуміло, що обрання Порошенка – це така ж сама закономірність, як і те, що на груші ростуть грушки, а не полуниці.

Людина не є безтілесною істотою. Так само безтілесними не є окремі людські спільноти і людство загалом. Живучи у цьому світі, люди повинні дбати про матеріальне, «у поті чола» здобувати собі «хліб насущний». Усе це – природна даність, від якої не втечеш. У тому числі не втечеш від питань економічного характеру. Однак турбота про матеріальне повинна бути лише засобом. Натомість нинішні часи ставлять цю турботу за самоціль. Відтак люди, народи, держави, усе людство стають рабами економіки.

Наведемо два приклади: приклад гідного ставлення до матеріальних благ і приклад поневолення цими благами. Нехай першим прикладом стане багатодітна селянська родина з українського минулого. Ця родина позбавлена особливої заможності. Вона без зайвих рефлексій приймає реалії світу, в якому існує: щоб жити, потрібно працювати. Селянська праця є нелегкою, проте вона – це самоочевидна річ. Не відхиляючись у бік крайньої ідеалізації, все ж є підстави говорити, що та родина може бути цілком щасливою, достатньо працюючи і маючи лиш мінімум матеріального комфорту.

Наведемо інший приклад – сучасну українську родину. Вона вже за визначенням (бо «сучасна») має набагато кращий рівень забезпечення матеріальними благами. Проте широкий спектр штучних потреб, котрі панують у сьогоднішньому світі, змушують членів цієї родини хотіти все більшого і більшого. Можна уявити, що, хибно визнавши необхідність володіння тією чи іншою річчю, ця родина взяла кредит. Тепер тягар того кредиту тяжіє над подружжям неминучою фрустрацією. Фрустрація тисне і на чоловіка, і на дружину. Час від часу дружина гризе себе сумнівами щодо доцільності шлюбу, «нагороджуючи» при цьому свого чоловіка численними скаргами та наріканнями. Внаслідок цього чоловік втрачає впевненість і, водночас, не отримавши від дружини належної поваги, дивиться «наліво».

У нашого подружжя є квартира з достатньою кількістю побутової техніки. Є куплена за кредит автівка. Є фрустрація, є непогашений кредит.

А ще – в них є одна дитина. Можливо, колись з'явиться ще одна, але аж ніяк не зараз – «незапланована» вагітність закінчується абортom. Навіть одну дитину утримувати важко: вона вже ходить до першого класу, їй потрібний найновіший айфон, а в майбутньому за її нікому не потрібне навчання в університеті потрібно буде заплатити величезні кошти...

У першому випадку ми бачимо, як люди панують над економічно-матеріальною сферою, у другому – як підпорядковуються цій сфері. У першому випадку економічно-матеріальна проблематика є лиш частиною оточуючої людини дійсності. У другому випадку економіка сама конструє реальність, в якій людина змушена перетворюватися на відчужену від людської сутності функцію ринку. Здавалось би, сфера кохання і продовження роду є чимось самоочевидним і базовим, та в нинішньому світі – світі диктату економіки – батьки швидше уб'ють свою ненароджену дитину, ніж повстануть проти тиранії конвенціональних фетишів. У першому випадку ми бачимо сповнених благородства людей, котрі виходять у поле і поливають його власним потом, аби потім отримати справедливу винагороду. У другому випадку ми бачимо рабів, котрих жене на поле нагайка наглядча, і чиї радість та смуток, праця та відпочинок, затрати та потреби повністю визначаються волею господаря.

Поневолення економікою спостерігається не лише на рівні життя окремих індивідуумів чи цілого суспільства, але й на рівні складних політичних систем включно з державою та сферою міждержавних відносин. Ми живемо у світі втіленого у життя лібералізму, і в цьому світі політика вже не є самостійною реальністю – вона приречена бути всього лиш функцією економіки.

Коливання геополітичного курсу Януковича у другій половині 2013 року мало перш за все економічну природу. Януковичу та кримінально-олігархічним групам, що творили основу його режиму, йшлося передусім про кредити та економічну співпрацю, але аж ніяк не про утвердження української суб'єктності, пошук геополітичної стратегії, що впливає з самої метафізики української історії, тощо. Увесь зовнішньополітичний курс держави був лише функцією економічних інтересів кримінально-олігархічних кланів, котрі узурпували державну владу. Чи змінилася ситуація після Майдану? Аж ніяк.

Однією з характерних рис диктату економіки є фетишизація окремих елементів економічної сфери. Диктат економіки спирається на освячення ліберально-капіталістичного *status'у quo*, на визнання

об'єктивності «законів» ринку, на нав'язування погляду на економіку як на щось первинне, на заперечування (чи просто замовчування можливості) політичного волюнтаризму. Усі ці риси продовжують панувати в політичному житті країни. Економіка конструює реальність, витісняючи на її окраїни будь-що інше – мораль, духовність, культуру, екологію, державні інтереси та стратегічні, історичні інтереси нації.

Якщо реальність конструюється економікою, то президент, що обирається в межах цієї реальності, має бути або ставлеником олігархів, або безпосередньо олігархом. Це закономірно, це природно, адже політика – це всього лиш функція економіки.

Національна революція, що має відбутися, повинна спрямовуватися не просто на знищення кримінально-олігархічного режиму – вона має бути спрямованою на повне перезавантаження філософії, покладеної в основу функціонування державної системи. Таке явище, як олігархія, повинно припинити існувати – це аксіома. Шляхів до ліквідації олігархії може існувати два: поміркований і радикальний. Поміркований полягає у своєрідному «конкордаті» між революційними силами та людьми, котрі нині є олігархами. В обмін на амністію – збереження власного життя, свободи та майна – частина олігархів (лише частина, бо, я впевнений, усі олігархи не продемонструють лояльності до революційних сил) поділиться власними ресурсами, поверне активи з закордону, прийме ті політичні та економічні (sic!) правила гри, котрі диктуватиме націоналістична влада – невтручання в політику, відмова від контролю за ЗМІ, прозорість економічної діяльності і впровадження прогресивного оподаткування, планування господарської діяльності згідно з отриманими від держави директивами. Радикальний сценарій передбачає розправу згідно з законами революційного часу і подальшу націоналізацію майна.

Однак знищити олігархію ще не означає у достатній мірі усунути диктат економіки. Олігархи – це надважливі агенти існування диктату економіки, але цей диктат також здійснюється через наявність інших моментів, зокрема – усталених стереотипів. Аби усунути диктат економіки, національна революція має втілити у життя зворотний принцип: економіка – це не мета, а засіб. Цей принцип означає, що не людина має служити економіці, а економіка людині. Він означає, що держава повинна не підпорядковуватися економіці, а керувати нею. Він значить, що економіка – це лиш інструмент зміцнення незалежності та

могутності держави, утвердження справедливості у суспільстві, турботи про екологію тощо. Національна революція повинна перевернути існуючий стан речей «з голови на ноги» і подолати диктат економіки сміливим політичним волюнтаризмом, продиктованим вірністю ідеологічним переконанням та тверезим аналізом ситуації.

Національна революція – це не лише справедлива кара для злочинців, кадрове очищення інститутів влади, трансформація цих інститутів, зміна юридичної бази і т. д. Національна революція – це також відмова від того, що здавалося звичним і очевидним. Протягом певного часу українцям доводилося спостерігати за «стурбованістю» Заходу й епізодичними «санкціями», спрямованими у бік українських чи московських політиків. Для майбутньої української держави подібні санкції повинні бути немислимими, бо люди, що керуватимуть цією державою, не повинні мати права на володіння фінансовими активами за кордоном. Сучасна геополітика значною мірою зводиться до питання пошуку ринків збуту. Майбутня українська держава у першу чергу повинна орієнтуватися на економічну самодостатність і лиш потім шукати простір для економічної експансії. Ряд подібних прикладів можна продовжувати.

Національна революція в Україні матиме сенс лише тоді, коли це буде революція, спрямована проти духу нашого часу, а отже – і проти диктату економіки.

Документально-публіцистичне видання

Ігор Загребельний

МАЙДАН

Хроніки недореволюції

Відповідальний за випуск *Олександр Ананьєв*

Літературний редактор *Валентина Нечай*

Дизайн обкладинки *Михайла Бізілі*

Комп'ютерна верстка *Віти Суглобової*

Підписано до друку 17.12.2014. Формат 70×100 ¹/₁₆.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 7,8. Ум. фарбовідб. 7,8. Обл.-вид. арк. 6,68.

Наклад 500 прим. Замовл. № 3973.

Видавництво ТОВ «Виробничо-комерційна фірма «АРТ-ПРЕС»

49010, м. Дніпропетровськ, Лоцманський узвіз, 10-А

Свідоцтво ДК № 4052 від 21.04.2011 р.

Друкарня ТОВ «Виробничо-комерційна фірма «АРТ-ПРЕС»

49010, м. Дніпропетровськ, Лоцманський узвіз, 10-А.

Тел./факс (056) 370-20-27

www.art-press.com.ua

ISBN 978-966-348-366-5